

СЕРІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ БРОШУР ПРО СУДОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Оновлене видання

СЕРІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ БРОШУР ПРО СУДОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Оновлене видання

Київ – 2016

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

/ Автори-упорядники Р.О.Куйбіда, Т.В.Руда, видання перероблене та доповнене за редакцією к.ю.н., доц. О.Ю.Костюченко. – К., 2016. - 144 с.

У брошурі мовою, доступною для широкого загалу читачів, описано порядок звернення до суду за захистом своїх прав, свобод чи законних інтересів від порушень з боку суб'єкта владних повноважень. Роз'яснено, з якими судовими витратами особа може мати справу в адміністративному процесі, як їх сплачувати та які існують пільги у сплаті, наводяться можливі варіанти розподілу судових витрат за результатами вирішення справи. Надано поради щодо мирного владнання спору. Описано алгоритм, який дає можливість зрозуміти порядок та процедуру виконання або оскарження судового рішення в адміністративній справі.

У poradniku також поміщено бланки процесуальних документів, що можуть стати в пригоді при зверненні до адміністративного суду. Використано законодавство станом на 31 січня 2016 року.

Видання розраховане на учасників адміністративного процесу, передусім позивачів, адвокатів, працівників апаратів судів, студентів і викладачів права та кожного, кого цікавить судовий механізм захисту прав людини.

**УВАГА! НА МОМЕНТ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ У ЗАКОНОДАВСТВІ
МОЖУТЬ ВІДБУТИСЯ ЗМІНИ.**

**СЛІД ПОРАДИТИСЬ З ЮРИСТОМ АБО ДІЗНАТИСЯ ПРО ЗМІНИ ЗА
ДОПОМОГОЮ БАЗИ ЗАКОНОДАВСТВА:**

<http://ZAKON.RADA.GOV.UA>

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

(c) USAID, 2016

З М І С Т

ЧИ Є ВАША СПРАВА АДМІНІСТРАТИВНОЮ?	7
ЯК ПРАВИЛЬНО ВИЗНАЧИТИ СУД?	10
Система адміністративних судів.....	10
Предметна підсудність адміністративної справи.....	11
Територіальна підсудність адміністративної справи.....	14
ЯК ЗВЕРНУТИСЯ З АДМІНІСТРАТИВНИМ ПОЗОВОМ?	17
Хто може звернутися до суду в адміністративній справі?.....	17
Яким є строк звернення з адміністративним позовом?.....	18
Як правильно оформити позовну заяву?.....	21
Наслідки неправильного оформлення позовної заяви.....	27
Відкриття провадження у справі.....	28
СУДОВІ ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ	30
Судовий збір і як його сплачувати.....	31
Як і коли можна зменшити тягар сплати судового збору?.....	33
Як і коли можна повернути суму судового збору?.....	36
Витрати на правову допомогу.....	37
Витрати на прибуття до суду сторін і їхніх представників.....	38
Витрати на залучення свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення судових експертиз.....	41
Якими є інші судові витрати?.....	43
Пільги щодо сплати судових витрат.....	44
Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?.....	46
ЯК МИРНО ВЛАДНАТИ СПІР ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ?	52
ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ?	56
ХТО І КОЛИ ПОВИНЕН НАДАВАТИ ДОКАЗИ?	58
ЯК ДОМОГТИСЯ ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ?	60
Які рішення підлягають виконанню?.....	60
Що робити, якщо постанова не виконується?.....	62
ЯК ОСКАРЖИТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ?	66
Апеляційне оскарження	68
Хто має право на оскарження?.....	68
Які судові рішення можна оскаржити?.....	68
Підстави та мотиви апеляційного оскарження.....	70
Який порядок апеляційного оскарження?.....	72
Які вимоги можна заявити до апеляційного суду?.....	79

Відкриття апеляційного провадження.....	81
Касаційне оскарження.....	82
Хто має право на оскарження?.....	82
Які судові рішення можна оскаржити?.....	83
Підстави та мотиви касаційного оскарження.....	84
Який порядок касаційного оскарження?.....	85
Які вимоги можна заявити до суду касаційної інстанції?.....	90
Відкриття касаційного провадження.....	91
Перегляд судових рішень Верховним Судом України.....	92
Хто має право ініціювати перегляд?.....	92
Підстави, мотиви і предмет перегляду.....	93
Як звернутися до Верховного Суду України про перегляд?.....	94
Перегляд за нововиявленими обставинами.....	102
Хто має право ініціювати перегляд?.....	102
Підстави, мотиви і предмет перегляду за нововиявленими обставинами.....	103
Як звернутися до суду про перегляд?.....	104
Відкриття провадження за новоявленими обставинами.....	109
ПАМ'ЯТКА ПОЗИВАЧА В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ.....	111
Права позивача	111
<i>Загальні права позивача у адміністративному процесі</i>	<i>111</i>
<i>Права позивача щодо позову</i>	<i>112</i>
<i>Права позивача для доказування своєї позиції</i>	<i>114</i>
<i>Права позивача у судовому засіданні</i>	<i>114</i>
<i>Права позивача після проголошення судового рішення</i>	<i>115</i>
<i>Права позивача стосовно виконання судового рішення</i>	<i>118</i>
Обов'язки позивача	119
БЛАНКИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	121
Бланк адміністративного позову про оскарження рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень.....	121
Адміністративний позов про оскарження рішення / дій / бездіяльності суб'єкта владних повноважень.....	121
Бланк довіреності на представництво.....	124
Бланк заяви про повернення судового збору.....	126
Бланк апеляційної скарги.....	128
Бланк касаційної скарги.....	131
Бланки заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України.....	134
Бланк заяви за нововиявленими обставинами.....	140

ЧИ Є ВАША СПРАВА АДМІНІСТРАТИВНОЮ?

Людина постійно перебуває в різноманітних відносинах, що регулюються правом. Часто доводиться вступати у відносини з органами влади, їхніми посадовими і службовими особами, наприклад, щоб ті видали паспорт, свідоцтво про народження чи інший документ, надали необхідну інформацію, зареєстрували підприємцем, призначили чи перерахували пенсію... Інколи можуть виникати відносини у зв'язку зі притягненням особи органами влади до адміністративної відповідальності. Усі ці відносини є публічно-правовими, на відміну від цивільних або сімейних, що вважаються приватноправовими.

Потрібно пам'ятати, що відповідно до статті 19 Конституції України поведінка органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб чітко регламентована законом. Вони зобов'язані діяти на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені законом. Якщо орган влади, здійснюючи свої повноваження, порушив права особи, зокрема й ті, що гарантовані Конституцією чи іншим законом, тоді ця особа має право оскаржити його рішення, дії чи бездіяльність до органу чи посадової особи вищого рівня або безпосередньо до суду.

Таким чином, справою адміністративної юрисдикції (адміністративною справою) вважається публічно-правовий спір, в якому:

1) особа вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси;

2) це порушення, на думку позивача, допустив орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт владних повноважень (наприклад, реєстраційна служба при здійсненні реєстрації речових прав на нерухоме майно чи наданні дозволів);

3) цей суб'єкт у відносинах із позивачем реалізував свою владну компетенцію.

У випадку обрання суду як способу захисту прав, свобод чи інтересів слід звернутися до суду з адміністративним позовом за правилами адміністративного судочинства. Такі правила встановлені Кодексом адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (далі – КАС).

Важливо, що адміністративне судочинство не призначене для накладення на людину адміністративних стягнень. Його основним завданням є захист прав, свобод та інтересів від порушень з боку суб'єктів владних повноважень у публічно-правових відносинах.

У порядку адміністративного судочинства суди розглядають передусім справи щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень (п.1 ч. 2 ст. 17 КАС). Спори державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування щодо проходження їхньої служби також вирішуються за правилами адміністративного судочинства (п. 2 ч. 2 ст.17 КАС), оскільки ці спори не є трудовими. Правила цивільного судочинства тут не застосовують, незважаючи на те, що відносини щодо такої служби можуть регулюватися законодавством про працю – у частині, що не врегульована законодавством про державну службу чи службу в органах місцевого самоврядування.

Слід також пам'ятати, що рішення, дії або бездіяльність органів та посадових осіб державної виконавчої служби може бути оскаржено за правилами адміністративного судочинства за умови, що такі рішення, дії або бездіяльність не належить оскаржувати за правилами цивільного та господарського судочинства, тобто у випадках, коли не йдеться про скарги сторін виконавчого провадження при виконанні судових рішень у цивільних та господарських справах.

Крім того, адміністративні суди розглядають спори щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом

референдуму (п. 6 ч. 2 ст. 17 КАС), а також спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації (п. 7 ч. 2 ст. 117 КАС).

В адміністративному позові не можна вимагати від суду визнати неконституційним закон та інший правовий акт Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, оскільки це компетенція Конституційного Суду. Також за правилами адміністративного судочинства не розглядають скарги на рішення, дії чи бездіяльність органів дізнання, слідства і прокуратури, що можуть бути розглянуті відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, справи про накладення адміністративних стягнень, а також спори щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.

У випадку виявлення, що певна справа не є адміністративною, рекомендуємо звернутися до книжки «Визначення компетентного суду» з цієї ж серії, щоб правильно визначити вид судочинства і суд, до якого потрібно звернутися за вирішенням спору. Важливо, що у випадку неправильного визначення виду судочинства суд відмовить у відкритті провадження у справі.

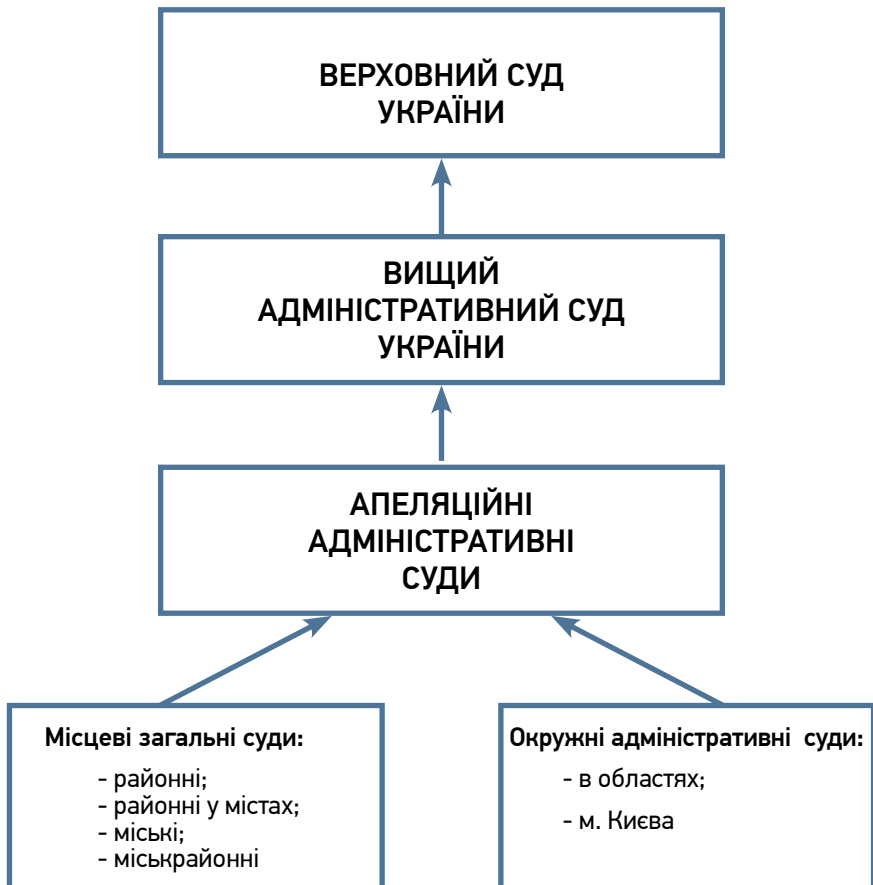
Якщо ж справа є адміністративною, тоді наступним кроком має стати визначення конкретного суду, що уповноважений розглядати її. Тут важливо не помилитися, бо інакше суд поверне адміністративний позов для подання до належного суду.

ЯК ПРАВИЛЬНО ВИЗНАЧИТИ СУД?

Система адміністративних судів

Перед тим, як перейти до правил підсудності, що дають можливість визначити конкретний суд для розгляду справи, пропонуємо ознайомитися із системою судів, що розглядають адміністративні справи.

Схема судів, що розглядають справи за правилами адміністративної судочинства

Предметна підсудність адміністративної справи

У першій інстанції адміністративні справи розглядають та вирішують місцеві загальні суди, а також окружні адміністративні суди. Лише деякі категорії адміністративних справ розглядають у першій інстанції суди вищого рівня.

Якщо права, свободи чи інтереси особи порушені **органом місцевого самоврядування (крім обласної ради, Київської міської ради), його посадовою чи службовою особою**, тоді за захистом потрібно звертатися до місцевого загального суду, який діє в кожному районі, місті, а в містах із районним поділом – також у районах у місті. Такими органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські, районні в містах ради, їхні виконавчі комітети, відділи, управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної в місті ради, а також районні ради. Головними посадовими особами місцевого самоврядування є сільський, селищний, міський голови.

Усі спори фізичних осіб із суб'єктами владних повноважень (незалежно від того, чи є відповідачем державний орган, орган місцевого самоврядування тощо) з приводу **обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг** розглядають місцеві загальні суди.

Рішення, дії, бездіяльність суб'єкта владних повноважень (крім суду), **притягнення до адміністративної відповідальності** також належить оскаржувати лише до місцевого загального суду. Місцевими адміністративними судами розглядаються адміністративні **справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби** щодо виконання ними рішень судів у вищенаведених справах.

Ці суди розглядають і справи щодо **внесення будь-яких виправлень до списку виборців, у тому числі включення до списку та виключення з нього**, а також адміністративні справи щодо примусового повернення в країну походження або третю країну та примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України. Місцеві загальні суди, розглядаючи адміністративні справи, вважаються адміністративними судами (у процесуальному значенні).

Якщо ж права, свободи чи інтереси порушено **державним органом, обласною радою, Київською міською радою, їх посадовою чи службовою особою**, тоді за захистом слід звертатися до окружного адміністративного суду, який створено в кожній області, місті Києві. Державними органами є, наприклад, районні чи обласні державні адміністрації, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, їхні органи на місцях тощо.

Крім того, до підсудності окружного адміністративного суду відносяться справи про застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності, якщо вони можуть бути застосовані виключно за судовим рішенням, та справи щодо підтвердження обґрунтованості вжиття суб'єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Винятком із цього правила є ті справи, в яких стороною можуть бути зазначені суб'єкти, але які віднесено до предметної підсудності місцевих загальних судів як адміністративних судів (ч. 1 ст. 18 КАС):

1) адміністративні справи, в яких однією зі сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам;

2) усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності;

3) усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб із суб'єктами владних повноважень із приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

4) адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів у справах, передбачених пунктами 1-3;

5) адміністративні справи щодо примусового повернення в країну походження або третю країну та примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України.

Оскаржити **дії або бездіяльність посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади** можна на розсуд позивача – або до місцевого загального суду, або до окружного адміністративного суду. Місцевими органами виконавчої влади є обласні (Київська міська), районні державні адміністрації, територіальні органи центральних та інших органів виконавчої влади.

Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна окружному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) – місцевому загальному суду як адміністративному суду, таку справу розглядає окружний адміністративний суд.

Справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції,

Вищої кваліфікаційної комісії суддів України підсудні Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції.

Якщо зазначені правила статті 18 КАС не дають можливість визначити предметну підсудність справи, тоді можна звернутися на вибір позивача – або до місцевого загального суду, або до окружного адміністративного суду. Йдеться, наприклад, про випадки, коли відповідачем є не державний орган, не орган місцевого самоврядування і не їх посадова чи службова особа, а суб'єкт (наприклад, підприємство), що виконує делеговані повноваження.

Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше вимоги про відшкодування шкоди вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом. (п.п. 2, 3 ст. 21 КАС).

На перший погляд, ці правила можуть здатися складними, але вони встановлені, щоб одночасно забезпечити дві вимоги: щодо доступності судів і щодо незалежності суддів від стороннього впливу, особливо від органів виконавчої влади.

Територіальна підсудність адміністративної справи

Після визначення рівня суду (місцевий загальний суд чи окружний адміністративний суд), що має розглянути справу впершій інстанції, слід з'ясувати, якому саме суду справа підсудна територіально.

Найчастіше в адміністративному судочинстві оскаржують рішення індивідуального характеру, дії чи бездіяльність суб'єктів владних

повноважень, що прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної особи. У таких випадках можна звернутися або до суду за місцем свого зареєстрованого проживання (перебування, знаходження) або до суду за місцезнаходженням відповідача. Місцем проживання особи відповідно до ст. 29 Цивільного кодексу України є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. На відміну від місця проживання, місцем перебування вважається відповідне житло, в якому особа проживає менше шести місяців на рік (ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»). Місце проживання або перебування фізичної особи встановлюється за місцем реєстрації особи, що зазначене в її паспорті.

Якщо позивач не має місця проживання (перебування) в Україні, то позов потрібно подавати лише до суду за місцезнаходженням відповідача.

Під місцезнаходженням відповідача слід розуміти адресу органу-суб'єкта владних повноважень або місця роботи посадової чи службової особи, які своїми рішенням, дією чи бездіяльністю порушили права, свободи чи інтереси позивача.

До адміністративного суду за місцезнаходженням відповідача також слід оскаржувати нормативно-правові акти (рішення, що стосуються широкого кола осіб і призначені для багаторазового застосування), а також рішень, дій чи бездіяльності, що прийняті (вчинені, допущені) не стосовно позивача конкретно, але безпосередньо зачіпають його інтереси.

Незалежно від цих правил, Окружному адміністративному суду м. Києва підсудні справи:

1) про оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади,

Національного банку чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України (наприклад, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення тощо);

2) за адміністративним позовом до закордонного дипломатичного чи консульського представництва України, його посадової чи службової особи;

3) з приводу оскарження рішень Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері державних закупівель;

4) про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії.

Адміністративний позов про уточнення списку виборців належить подавати до місцевого загального суду за місцезнаходженням відповідної виборчої комісії чи комісії з референдуму (ч. 2 ст. 173 КАС).

Адміністративні справи з приводу оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, прийнятих на контрольних пунктах в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію, їхніх дій або бездіяльності вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідного контрольного пункту (ч. 4 ст. 19 КАС).

Якщо справа щодо пов'язаних вимог територіально підсудна різним місцевим адміністративним судам, то її розглядає один із цих судів за вибором позивача.

Якщо територіальна підсудність адміністративної справи не визначена КАС (ст. 19), законодавець передбачив можливість звернутися до суду на вибір позивача. Це правило може бути застосоване, наприклад, у випадках, якщо оскаржити рішення, прийняте стосовно конкретних осіб, бажають спільно двоє чи більше осіб, які проживають у різних місцях. У такому разі вони мають право обрати суд за місцем проживання одного чи кількох із них або за місцезнаходженням відповідача.

ЯК ЗВЕРНУТИСЯ З АДМІНІСТРАТИВНИМ ПОЗОВОМ?

■ Хто може звернутися до суду в адміністративній справі?

Право звернутися до суду з адміністративним позовом має особа, яка вважає, що її права, свободи чи інтереси порушено суб'єктом владних повноважень.

Самостійно звернутися до суду з адміністративним позовом людина може, якщо вона досягла повноліття (18-ти років), або й раніше – після досягнення віку, з якого вона може особисто брати участь у певних публічно-правових відносинах. Це, наприклад, відносини з приводу одержання паспорта громадянина України, реєстрації зміни імені, притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного проступку (учасниками відповідних правовідносин можуть бути особи, які досягли 16-річного віку), спори з приводу легалізації молодіжних та дитячих громадських організацій (засновниками таких організацій можуть бути особи, які досягли 15-річного віку) тощо.

Інтереси осіб, які не досягли відповідного віку, а також інтереси осіб, визнаних судом недієздатними, як позивачів представляють в суді їхні законні представники. Самостійно такі особи не можуть звертатися до адміністративного суду та брати участь в адміністративному процесі.

Від імені організацій, установ, підприємств діють керівник чи інша особа, уповноважена установчими документами чи відповідним положенням, або за їхнім дорученням інший представник.

Якщо суд, розглянувши адміністративну справу, з'ясує, що права, свободи чи інтереси позивача не порушено, то він відмовить у задоволенні адміністративного позову.

У спорах щодо оскарження **нормативно-правових актів** є певні особливості. Нормативно-правовий акт (нагадаємо, що йдеться про рішення суб'єкта владних повноважень, що стосується широкого кола

осіб і призначене для багаторазового застосування) може оскаржити лише особа, щодо якої застосовано цей акт, а також особа, яка є суб'єктом правовідносин, в яких буде застосовано цей акт (ч. 2 ст. 171 КАС). Таким чином, особа має право оскаржити нормативно-правовий акт не лише тоді, коли щодо неї застосовано цей акт, а й на майбутнє – щоб запобігти такому застосуванню, але за умови, що така особа є суб'єктом відповідних правовідносин. Наприклад, фізична особа, яка лише планує створити приватне підприємство, не має права оскаржити підзаконний нормативно-правовий акт, що стосується оподаткування юридичних осіб, таке право має лише юридична особа, до якої може бути застосовано цей акт у майбутньому, зважаючи на те, що вона є суб'єктом відповідних відносин оподаткування.

На відміну від загального правила, право на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом про **уточнення списку виборців**, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, має кожен, хто має право голосу на відповідних виборах або референдумі, тобто кожен виборець (ч. 1 ст. 173 КАС). Виборцю непотрібно доводити те, що цим порушуються його особисті права, оскільки він може звернутися з такими вимогами відносно інших осіб.

Як позивач до адміністративного суду може звернутися також суб'єкт владних повноважень, однак ми не будемо зупинятися на цьому питанні, оскільки це видання не адресується органам влади.

■ Яким є строк звернення з адміністративним позовом?

За загальним правилом, звернутися до суду з адміністративним позовом можна протягом **шести місяців** із дня, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів (ч. 2 ст. 99 КАС).

Загальний шестимісячний строк застосовується в усіх випадках, коли законом не встановлені спеціальні (інші) строки звернення з адміністративним позовом.

Спеціальні строки зазвичай коротші від загального шестимісячного строку звернення й обумовлені специфікою відповідних відносин, в яких визначеності (стабільності) необхідно досягнути якнайшвидше.

КАС встановлює, зокрема, такі спеціальні (скорочені) строки звернення з адміністративним позовом:

1) для звернення у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби – *один місяць із дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів;*

2) для звернення до суду після використання досудового порядку вирішення спору (тобто після оскарження рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень до органу чи посадової особи вищого рівня) – один місяць із дня, коли особа дізналася про прийняте за результатами розгляду її скарги рішення;

3) для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень (наприклад, постанова, рішення), на підставі якого особою може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк;

4) для оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій із референдуму, членів цих комісій – *п'ять днів зі дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності, рішень, дій чи бездіяльності, що мали місце до дня голосування, – також п'ять днів, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування, а рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, дільничної комісії з референдуму, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, –*

два дні з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності (ч. 6-8 ст. 172);

5) для уточнення списку виборців – не пізніше як за два дні до дня голосування (ч. 3 ст. 173);

6) для оскарження рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби – *десять днів*, а для оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій – *три дні* (ч. 2 ст. 181);

7) для усунення обмежень щодо реалізації права на мирні зібрання – як це впливає з ч. 3 ст. 183 КАС – *із таким розрахунком, щоб суд міг вирішити справу, і рішення у справі можна було виконати*.

Іншими законами також можуть встановлюватися спеціальні строки для звернення до суду з адміністративним позовом. Наприклад, для звернення з адміністративним позовом щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення (тут мова не йде про постанову суду!) ст. 289 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено *десять днів із дня її винесення*.

При застосуванні положень про строки звернення з адміністративним позовом (за аналогією) необхідно враховувати також положення ст. 268 Цивільного кодексу України щодо непоширення позовної давності (строку звернення до суду) на такі вимоги:

1) на вимогу власника чи іншої особи про визнання незаконним (протиправним) правового акта органу державної влади або органу місцевого самоврядування, яким порушено його право власності або інше речове право;

2) на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування).

Однак потрібно пам'ятати, що, згідно з пунктом 6 Прикінцевих і перехідних положень Цивільного кодексу України, його правила про позовну давність застосовуються до позовів, строк пред'явлення яких,

встановлений законодавством, що діяло раніше, не сплив до набрання чинності цим Кодексом, тобто до 1 січня 2004 р.

Якщо позивач пропустив встановлений строк звернення з адміністративним позовом, то це може стати підставою для залишення позовної заяви без розгляду. Щоб цього не сталося, потрібно переконливо довести суду, що строк пропущено з поважних причин, тобто таких причин, що унеможливили своєчасне звернення, і заявити клопотання про поновлення такого строку. Але потрібно пам'ятати, що незнання закону про обмеженість строку звернення не буде визнано поважною причиною.

■ Як правильно оформити позовну заяву?

Позовна заява має бути викладена **в письмовій формі** з обов'язковим зазначенням такої інформації:

Найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява

Зазначення конкретного місцевого загального суду або окружного адміністративного суду, що розглядатиме справу за правилами адміністративного судочинства в першій інстанції.

Наприклад:

До Глухівського міськрайонного суду Сумської області.

Прізвище, ім'я, по-батькові позивача (найменування для юридичної особи); поштова адреса, номер засобу зв'язку, електронна пошта, якщо такі є

Наприклад:

Позивач: Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400.

Тел. 8-05444-0-00-00, pertrenko@petrenko.i.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, поштова адреса, номер засобу зв'язку, електронна пошта, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо позовну заяву подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua

Найменування органу-відповідача, посада і місце служби відповідача – посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, електронна пошта (якщо такі відомі позивачеві)

Така інформація наводиться в разі, якщо позовну заяву подає представник.

Наприклад:

Відповідач: Глухівська міська рада, що знаходиться за адресою: вул. Шевченка, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400

Тел. 8-05444-2-21-15, ел. пошта: glgor@ukr.net

Назва документа із зазначенням в узагальненій формі позовних вимог

Наприклад:

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ
про визнання незаконним і скасування рішення відповідача
або
ПОЗОВНА ЗАЯВА
про визнання незаконною бездіяльності відповідача та відшкодування шкоди

Виклад обставин із посиланням на докази, якими позивач обґрунтовує свої вимоги

Тут потрібно описати обставини, за яких позивач вважає, що було порушено його права, свободи чи інтереси, а також зазначити, яке саме право, свободу чи інтерес було порушено та ким і в який спосіб. Кожну обставину бажано підтверджувати наявним або відомим доказом, який може бути використано судом для встановлення обставин у справі.

Зміст позовних вимог

Тут після слова «прошу» потрібно зазначити вимоги до суду для захисту права, свободи чи інтересу, наприклад:

- визнати протиправним (незаконним) рішення відповідача і скасувати його (для рішення, що стосується позивача конкретно) або визнати нечинним (для рішення, що є нормативно-правовим актом);
- визнати протиправною (незаконною) бездіяльність відповідача або відмову у прийнятті певного рішення чи вчинення певних дій і зобов'язати відповідача прийняти рішення або вчинити певні дії;
- зобов'язати суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- стягнути з відповідача кошти на відшкодування шкоди, завданої його протиправним рішенням, дією або бездіяльністю тощо (ч. 4 ст. 105 КАС).

Процесуальні клопотання
(у разі необхідності):

За потреби позивач має право в самій позовній заяві або окремими документами заявити необхідні клопотання, наприклад, про:

- поновлення пропущеного з поважних причин строку звернення з адміністративним позовом до суду;
- звільнення від сплати судового збору або розстрочення чи відстрочення його сплати;
- про невідкладний розгляд справи;
- призначення судової експертизи;
- витребування доказів;
- виклик свідків;
- залучення третьої особи без самостійних вимог на предмет спору тощо.

Клопотання повинні бути обґрунтовані і конкретні. Наприклад, заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити, які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце проживання чи роботи.

Перелік матеріалів,
що додано до позовної заяви

Після слова «додаток» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до позовної заяви. Обов'язково слід приєднати копії позовної заяви та всіх документів, доданих до неї відповідно до кількості відповідачів та третіх осіб (суд перешле їх відповідачеві чи відповідачам та третім особам, якщо пропонується їх залучити). Також необхідно додати:

- письмові докази, що є в позивача;
- квитанцію про сплату судового збору, крім випадків, коли його не потрібно сплачувати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо позовну заяву подає представник.

Дата і підпис

Позовна заява має бути підписана позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

Для обґрунтування позову можна посилатися, зокрема, на порушення відповідачем однієї чи кількох вимог, що визначені частиною третьою статті 2 КАС. Згідно з цими вимогами, рішення чи дії суб'єкт владних повноважень повинен приймати (вчиняти):

1) на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

2) із використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) із дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Для оформлення позовної заяви пропонуємо використовувати бланк, що наведено в **додатку**. Якщо позивач не впевнений у достатності своїх знань щодо підготовки позовної заяви, тоді він може звернутися за правовою допомогою до адвоката чи іншого фахівця в галузі права. Крім того, особа має право звернутися з проханням до службовця апарату суду (до якого має бути подано позов) про надання необхідних роз'яснень із цього питання щодо вимог процесуального закону або надання бланку позовної заяви (ч. 2, 3 ст. 105 КАС), але службовець не зможе порадижити, як саме обґрунтувати вимоги, чи проконсультувати по суті позовних вимог.

Позивач може звернутися до суду особисто або через свого представника, але сама позовна заява подається через канцелярію суду, а ще простіше – поштою. Якщо адміністративний позов подає представник, то його повноваження мають бути підтверджені відповідним документом (ст. 58 КАС). Таким документом найчастіше є довіреність, посвідчена нотаріально або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності (бланк довіреності наведено в додатку).

До оригіналу позовної заяви додаються її копії та копії всіх приєднаних документів відповідно до кількості відповідачів та третіх осіб у справі. Крім того, разом із позовною заявою слід подати документ про сплату судового збору (квитанція з банку), крім випадків, коли особа-позивач звільнена від його сплати.

Наслідки неправильного оформлення позовної заяви

Якщо при оформленні позовної заяви не враховано якоїсь із вимог, зазначених у попередній главі, суд своєю ухвалою, яку позивач отримає поштою, залишить позовну заяву без руху, вказавши на наявні недоліки, та запропонує усунути їх у встановлений судом строк.

Якщо позивач своєчасно виправить помилки, тоді вважатиметься, що він подав позовну заяву тоді, коли вона вперше надійшла до суду чи була відправлена поштою (це може мати важливе значення для того, щоб правильно визначити, чи не пропущено строк звернення до адміністративного суду з позовом).

Якщо у зазначений судом строк позивач не усунув недоліки позовної заяви, тоді суд постановить ухвалу про повернення позовної заяви. Проте це не перешкоджатиме особі знову звернутися з позовною заявою, виправивши відповідні помилки. Але датою її подання вважатиметься день надходження до суду чи відправлення поштою нової позовної заяви.

Крім того, суд повертає позовну заяву, якщо:

- 1) вона подана особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності;
- 2) вона подана від імені позивача особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- 3) позивач до відкриття провадження у справі подав заяву про відкликання позову;
- 4) у провадженні цього або іншого адміністративного суду вже є така справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;
- 5) справа не підсудна суду, до якого особа подала позовну заяву;
- 6) якщо позовну заяву із вимогою стягнення грошових коштів, яка ґрунтується на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, подано суб'єктом владних повноважень до закінчення місячного строку, передбаченого ч. 5 ст. 99 КАС.

Якщо позивач не погоджується з ухвалою суду про залишення позовної заяви без руху або її повернення, вважає її незаконною, він може оскаржити таку ухвалу в апеляційному порядку.

Відкриття провадження у справі

Після подання адміністративного позову суддя вирішує питання щодо відкриття провадження у справі не пізніше трьох днів із дня надходження позовної заяви до адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, в разі залишення позовної заяви без руху.

За відсутності перешкод суддя відкриває провадження у справі своєю ухвалою, копію якої невідкладно направляє поштою особам, які беруть участь у справі. В ухвалі про відкриття провадження у справі позивач знайде відомості про склад суду, яким буде розглядатися справа, а також про дату, час і місце попереднього судового засідання, якщо суд вважатиме за необхідне його провести.

Разом з ухвалою про відкриття провадження позивачу надсилається інформація про його процесуальні права й обов'язки, як позивача в адміністративному процесі.

Дата, час та місце судового розгляду справи (з дослідженням усіх доказів) буде повідомлена повісткою про виклик до суду, також суд надішле позивачу копію ухвали про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до розгляду.

За загальним правилом суд має розглянути і вирішити справу не пізніше одного місяця з дня відкриття провадження у справі.

СУДОВІ ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ

Звертаючись до суду, потрібно знати, що доведеться нести певні витрати. Судові витрати в адміністративних справах складаються з *судового збору*, розмір якого встановлюється законом, та *витрат, пов'язаних із розглядом справи*, розмір яких залежить від конкретної справи. До останніх віднесено:

- 1) витрати на правову допомогу;
- 2) витрати сторін та їхніх представників, пов'язані з прибуттям до суду;
- 3) витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз;
- 4) витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи.

Якщо особа виграє справу, то за рішенням суду її судові витрати повинна компенсувати протилежна сторона. Цим судові витрати відрізняються від інших витрат, які учасник процесу може нести в адміністративній справі і ніхто йому не повинен відшкодувати (наприклад, витрати на виготовлення додаткових копій судових рішень; витрати на копіювання матеріалів справи, якщо в суді надають таку послугу).

Тож, перш ніж звернутися до суду, потрібно добре зважити свої шанси виграти справу, оскільки в разі програшу справі існує ризик не лише втратити свої кошти, оплачені у зв'язку з розглядом справи, а й відшкодувати кошти, витрачені відповідачем.

Сторонам у багатьох випадках вигідніше примиритися, не доводячи справу до судового розгляду, оскільки в разі продовження спору судові витрати лише зростуть.

Адміністративне судочинство щодо судових витрат є *більш сприятливим* для осіб, які не є суб'єктами владних повноважень, тобто для пересічних громадян, порівняно з іншими видами судочинства.

По-перше, розмір судового збору в адміністративній справі за звернення до суду не є великим, що повинно сприяти доступності адміністративної юстиції.

По-друге, навіть у разі програшу особи, яка не є суб'єктом владних повноважень, вона повинна компенсувати іншій стороні – суб'єкту владних повноважень (органу влади, посадовій чи службовій особі або іншому суб'єкту, якому делеговані повноваження держави чи місцевого самоврядування) не всі судові витрати, а лише ті, що пов'язані з доказуванням – залученням свідків та проведенням судових експертиз.

По-третє, в тих справах, де позивачем є суб'єкт владних повноважень, а відповідачем – фізична чи юридична особа, судові витрати, здійснені суб'єктом владних повноважень, з відповідача-особи не стягуються незалежно від результатів вирішення справи.

Ми не будемо зупинятися на особливостях оплати судових витрат стороною, що є суб'єктом владних повноважень, оскільки це видання розраховане на осіб, які прагнуть захисти свої права, свободи чи інтереси від порушень з боку таких органів.

Важливо, що треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, за своїм процесуальним статусом прирівняні до позивача (ч. 1 ст. 54 КАС). Тому правила про судові витрати стосуються також і таких третіх осіб.

Судовий збір і як його сплачувати

Судовий збір є обов'язковим платежем, який необхідно сплатити за звернення до суду із позовною заявою, апеляційною чи касаційною скаргою, заявою про перегляд судових рішень Верховним Судом України, заявою про перегляд справи за нововиявленими обставинами, а також за видачу судами документів. За допомогою судового збору державі частково компенсуються видатки на суди та здійснення судочинства.

Розмір судового збору та порядок його сплати встановлені Законом України «Про судовий збір». Судовий збір справляється у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати в місячному розмірі, встановленої

законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Із вересня 2015 р. розмір судового збору за подання **адміністративного позову майнового характеру** фізичною особою або фізичною особою-підприємцем становить 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 5 розмірів мінімальної заробітної плати.

Розмір судового збору за подання **адміністративного позову немайнового характеру** становить для фізичної особи 0,4 розміру мінімальної заробітної плати, а для фізичної особи-підприємця 1 розмір мінімальної заробітної плати.

Розмір судового збору за подання **апеляційної скарги** на рішення суду, заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду складає 110 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви,

Розмір судового збору за подання **касаційної скарги**, заяви про приєднання до касаційної скарги на рішення суду складає 120 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви,

Розмір судового збору за подання **заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами** складає 110 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви,

У разі ухвалення судом постанови про накладення адміністративного стягнення – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати.

Розмір судового збору за подання **заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України** складає 130 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви,

Ставки судового збору за подання апеляційної і касаційної скарг на ухвалу суду, заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду становлять 1 розмір мінімальної заробітної плати; за подання заяви про забезпечення доказів або позову, заяви про видачу виконавчого документа на підставі рішення іноземного суду, заяви про

зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення – 0,3 розміру мінімальної заробітної плати.

Судовий збір сплачується через установи банків або відділення зв'язку в готівковій або безготівковій формі шляхом перерахування коштів на відповідний рахунок органів державного казначейства. Реквізити рахунку можна дізнатися у відповідному адміністративному суді (на дошці оголошень), або ж через Інтернет на офіційному веб-порталі судової влади www.court.gov.ua, сайті Вищого адміністративного суду України www.vasu.gov.ua. Підтвердженням сплати є квитанція, видана в банківському чи поштовому відділенні або платіжне доручення банку на безготівкове перерахування коштів. Цей документ необхідно додати до позовної заяви, скарги на судове рішення чи заяви про його перегляд, інакше суд залишить заяву чи скаргу без руху.

Як і коли можна зменшити тягар сплати судового збору?

Є випадки, коли позивач звільнений від сплати судового збору в силу закону. В адміністративному судочинстві при сплаті судового збору застосовуються пільги, надані на підставі статті 5 Закону України «Про судовий збір».

Так, від сплати судового збору в усіх судових інстанціях звільнені такі позивачі:

- 1) позивачі – в адміністративних справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі;
- 2) позивачі – в адміністративних справах про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи;
- 3) позивачі – в адміністративних справах щодо спорів, пов'язаних із виплатою компенсації, поверненням майна, або у справах щодо спорів, пов'язаних із відшкодуванням його вартості громадянам, реабілітованим відповідно до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»;

4) особи, які страждають на психічні розлади, та їх представники – в адміністративних справах щодо спорів, пов'язаних із розглядом питань стосовно захисту прав і законних інтересів особи під час надання психіатричної допомоги;

5) громадяни, які у випадках, передбачених законодавством, звернулися із заявами до адміністративного суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб;

6) інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

7) інваліди I та II груп, законні представники дітей-інвалідів і недієздатних інвалідів;

8) позивачі–громадяни, віднесені до 1 та 2 категорій постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи;

9) виборці – у справах про уточнення списку виборців;

10) військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, – у справах, пов'язаних із виконанням військового обов'язку, а також під час виконання службових обов'язків;

11) учасники бойових дій, Герої України – у справах, пов'язаних із порушенням їхніх прав;

12) позивачі – у справах у порядку, визначеному статтею 12 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

13) позивачі – за подання позовів щодо спорів, пов'язаних із наданням статусу учасника бойових дій відповідно до пунктів 19, 20 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Відповідно до КАС від сплати судового збору звільнені також особи, які мають право оскаржити судові рішення, – при поданні заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України з

мотивів визнання міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною (насамперед Європейським судом із прав людини), порушень Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (ч. 2 ст. 239).

Крім того, законодавством передбачено випадки, коли особа має право звернутися до суду без попередньої сплати судового збору. В таких випадках судовий збір суд стягне за результатами розгляду справи з тієї сторони, яка програє справу. Так, позивач не зобов'язаний сплачувати судовий збір при оскарженні до адміністративного суду рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, комісії з референдуму або члена відповідної комісії (ч. 9 ст. 172 КАС).

Також за обґрунтованим клопотанням (його може бути викладено в самій позовній заяві) на підставі ст. 88 КАС суд, виходячи з майнового стану позивача, має право:

- 1) звільнити позивача від сплати судового збору;
- 2) зменшити розмір судового збору, що належало сплатити;
- 3) відстрочити сплату судового збору;
- 4) розстрочити сплату судового збору.

Звільнення від оплати судового збору застосовується судом до тієї особи, рівень статків якої не дозволяє взагалі сплатити цей збір, інакше вона неспроможна буде забезпечити свої найнеобхідніші життєві потреби (житло, харчування тощо).

Зменшення розміру судового збору можливе тоді, коли розмір судового збору непосильний для особи, але в меншому розмірі вона може сплатити судовий збір без шкоди для життєво необхідних потреб.

Відстрочення сплати судового збору означає надання особі можливості оплатити судові витрати в більш пізній строк, ніж це визначено законом.

Розстрочення судового збору передбачає встановлення періодів, протягом яких особа має по частині сплатити судовий збір, та розмірів часткових платежів.

Якщо суд відстрочив або розстрочив термін оплати судового збору до ухвалення судового рішення у справі, але після ухвалення рішення сума збору все ж не була сплачена, то суд розподіляє цю суму разом з іншими судовими витратами відповідно до того, на чию користь було ухвалене рішення.

■ Як і коли можна повернути суму судового збору?

Якщо позивач випадково сплатив судовий збір у більшому розмірі, ніж це встановлено законом, він має право на повернення переплаченої грошової суми. Для цього потрібно подати клопотання до суду, на підставі якого суд постановить відповідну ухвалу.

Можливі ситуації, коли після подання позовної заяви до вирішення справи судом особа відмовиться від свого позову у зв'язку із задоволенням відповідачем її позовних вимог. У такому разі позивач також має право на повернення судового збору шляхом звернення з відповідним клопотанням до суду.

Крім того, особа може вимагати повернення всієї суми сплаченого судового збору у випадках:

- 1) повернення заяви або скарги;
- 2) відмови у відкритті провадження у справі;
- 3) залишення заяви або скарги без розгляду (крім випадків, якщо такі заяви або скарги залишені без розгляду у зв'язку з повторним неприбуттям позивача або за його клопотанням);
- 4) закриття провадження у справі.

Для повернення судового збору також потрібно звернутися з відповідною заявою до суду (бланк наведено в **додатку**).

Однак правило про повернення судового збору не застосовується у випадках, якщо заяву чи скаргу було залишено без розгляду на підставі свідомих, цілеспрямованих дій позивача, таких як: подання особистого клопотання про залишення його заяви чи скарги без розгляду, а також його повторне неприбуття на судові засідання щодо розгляду його позову.

Сума судового збору також буде компенсована позивачу відповідачем, якщо суд задовольнить його позов і покладе судові витрати на відповідача. Для цього потрібно перед завершенням судового розгляду подати суду клопотання, в якому буде визначено грошовий розмір судових витрат, компенсацію яких позивач вимагає (включаючи судовий збір). Результати розгляду такого клопотання будуть закріплені у відповідній постанові суду.

Витрати на правову допомогу

Правовою допомогою в адміністративному процесі визнаються послуги правового характеру щодо підготовки процесуальних документів та здійснення представництва. Правову допомогу можуть надавати лише адвокат або інший фахівець у галузі права. Представництво, яке буде здійснювати інша особа, не визнають правовою допомогою.

Потрібно зауважити, що, звертаючись до суду та беручи участь в адміністративній справі, особа не зобов'язана користуватися правовою допомогою – це її право, використання якого може полегшити процедуру захисту інтересів.

Якщо позивач вирішив скористатися цим правом, то витрати на правову допомогу необхідно обумовити в договорі про надання такої допомоги, який укладається за нормами цивільного права та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». До цих витрат не належать витрати, пов'язані із прибуттям до суду адвоката чи іншого фахівця в галузі права, які діють як представники сторін, оскільки це самостійний вид судових витрат – витрати представника сторони, пов'язані з прибуттям до суду (див. наступний розділ цієї книжки).

Сторона самостійно оплачує правову допомогу. Якщо особа, яка не є суб'єктом владних повноважень, виграла справу, то вона має право на компенсацію їй іншою стороною судових витрат, зокрема й витрат на правову допомогу (детальніше про це див. у розділі «Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?»).

Витрати на прибуття до суду сторін і їхніх представників

Витрати, пов'язані із прибуттям до суду в адміністративній справі, сторона несе самостійно. Так само потрібно оплачувати витрати представника за домовленістю з ним.

Витратами, що пов'язані із прибуттям до суду сторін і їхніх представників, є не будь-які витрати, зумовлені приїздом до суду, а чітко встановлений законом перелік фактичних витрат. А саме:

1) витрати на переїзд до іншого населеного пункту сторін та їх представників;

2) витрати на наймання житла для сторін та їх представників у разі переїзду до іншого населеного пункту;

3) добові в разі переїзду до іншого населеного пункту;

4) втрачений заробіток та збитки за відрив від звичайних занять сторін та їх представників.

Потрібно пам'ятати, що до судових витрат не відносяться витрати, пов'язані із прибуттям до суду з власної ініціативи сторони чи представника без виклику або повідомлення суду (наприклад, для ознайомлення з матеріалами справи).

Важливо, що *витрати на проїзд, наймання житла і добові* відносяться до складу судових витрат лише, якщо вони пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту. Таким чином, якщо суд розташований у межах одного населеного пункту з учасником судового провадження або його представником, то він не може розраховувати на їх компенсацію іншою стороною, якщо виграє справу.

Порядок та розміри компенсації витрат, пов'язаних із розглядом адміністративних справ, за рахунок держави встановлено Постановою Кабінету Міністрів України «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави» від 27 квітня 2006 року № 590 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінетом міністрів України № 127 від 22.02.2012 року).

ГРАНИЧНІ РОЗМІРИ

компенсації витрат, пов'язаних із розглядом цивільних та адміністративних справ

Компенсація в цивільних справах	Компенсація в адміністративних справах	Граничний розмір
{Позицію 1 виключено на підставі Постанови КМ № 127 від 22.02.2012}		
2. За втрачений заробіток – стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, її представникові, а також свідкам, спеціалістам, перекладачам та експертам у зв'язку з явкою до суду	2. За втрачений заробіток – стороні, на користь якої ухвалено судове рішення і яка не є суб'єктом владних повноважень, її представникові у зв'язку з явкою до суду	Обчислюється за кожну годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до абзацу третього пункту 2 <u>Порядку обчислення середньої заробітної плати</u> , затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. Загальний розмір виплати не може перевищувати суму, розраховану за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати
3. За відрив від звичайних занять – стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, її представникові, а також свідкам, спеціалістам, перекладачам та експертам у зв'язку з явкою до суду	3. За відрив від звичайних занять – стороні, на користь якої ухвалено судове рішення і яка не є суб'єктом владних повноважень, її представникові у зв'язку з явкою до суду	Обчислюється пропорційно до розміру мінімальної заробітної плати особи і не може перевищувати її розмір, обчислений за фактичні години відриву від звичайних занять

<p>4. На оплату послуг спеціаліста, перекладача</p>	<p>4. На виплату винагороди спеціалістам, перекладачам</p>	<p>Обчислюється за кожну годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до абзацу третього пункту 2 Порядку обчислення середньої заробітної плати, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. Загальний розмір виплати не може перевищувати суми, розрахованої за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати</p>
<p>5. ВИТРАТИ:</p>	<p>5. ВИТРАТИ:</p>	
<p>1) пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та за наймання житла – стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, її представникові, а також свідкам, спеціалістам, перекладачам та експертам</p>	<p>1) пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та за наймання житла стороні, на користь якої ухвалено судові рішення і яка не є суб'єктом владних повноважень, та її представникові, а також свідкам, спеціалістам, перекладачам та експертам</p>	<p>Не можуть перевищувати встановлені законодавством норми відшкодування витрат на відраджання</p>
<p>2) пов'язані зі проведенням судової експертизи</p>	<p>2) пов'язані зі проведенням судової експертизи</p>	<p>Не можуть перевищувати нормативну вартість проведення відповідних видів судової експертизи в науково-дослідних установах Мін'юсту</p>

3) пов'язані зі проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи	3) пов'язані зі проведенням огляду доказів за місцем та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи	Не можуть перевищувати 50 відсотків розміру мінімальної заробітної плати за сукупність дій, необхідних для розгляду справи
---	---	--

Розмір *витрат на проїзд* визначається вартістю квитків на залізничний, автомобільний, водний, повітряний транспорт або ж підтвердженою вартістю пального, необхідного для переїзду до суду на власному автотранспорті.

Що стосується *витрат на наймання житла*, то вони можуть підтверджуватися договором про найм (оренду) житлового приміщення або рахунком (квитанцією, чеком) із готелю. Строк наймання житла має відповідати строку, протягом якого відбувалося судове засідання.

Із прибуттям до суду, який розташований в іншому населеному пункті, пов'язані також витрати на харчування та фінансування особистих потреб сторони або її представника (*добові*). Ці витрати можуть бути підтверджені касовими чеками, рахунками з готелю тощо.

Незалежно від того, чи здійснювався переїзд до іншого місця, в разі виграшу справи особа та її представник мають право на компенсацію іншою стороною *втраченого заробітку* (якщо особа є зайнятою чи перебуває у трудових або службових відносинах) *або витрат внаслідок відриву від звичайних занять* (якщо особа не працює, перебуває на пенсії, займається підприємницькою діяльністю). При визначенні розміру цієї компенсації враховується не лише час перебування на судовому засіданні, але й час переїзду до суду та від суду.

Витрати на залучення свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення судових експертиз

Ця категорія витрат не є обов'язковою для кожної справи. Ці витрати з'являються лише тоді, коли у справі є свідок, спеціаліст, перекладач чи призначається судова експертиза. Оплачувати їх необхідно стороні, яка

заявила клопотання про їх залучення або про призначення експертизи. У тих випадках, коли відповідне клопотання було заявлено спільно з іншою стороною, витрати розподіляються порівну.

До складу витрат, пов'язаних із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, відносяться:

1) витрати на переїзд до іншого населеного пункту свідка, експерта, спеціаліста, перекладача;

2) добові свідку, експертові, спеціалісту, перекладачеві в разі переїзду до іншого населеного пункту;

3) винагорода експертові (оплата експертизи), спеціалісту і перекладачеві. Свідку така винагорода не сплачується, оскільки надання ним показань є його обов'язком і не має характеру послуги.

Потрібно пам'ятати, що витрати на переїзд і добові відносяться до складу цієї категорії витрат лише, якщо вони пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту. Розмір витрат на переїзд визначається вартістю квитків на залізничний, автомобільний, водний, повітряний транспорт або ж підтвердженою вартістю пального, необхідного для переїзду до суду на власному автотранспорті. А добові витрати можуть бути підтверджені касовими чеками, рахунками з готелю тощо.

Якщо особа бажає, щоб у справі була проведена судова експертиза, слід пам'ятати, що спочатку для цього потрібно звернутися з відповідним клопотанням до суду. За наслідками розгляду такого клопотання суд постановить ухвалу про призначення експертизи, в якій зазначить строк, у межах якого необхідно здійснити оплату експертизи. Доки експертизу не буде оплачено, доти експерту не буде направлена відповідна ухвала. Якщо суду своєчасно не буде надано квитанцію про оплату судової експертизи, суд може скасувати ухвалу про призначення експертизи.

Якими є інші судові витрати?

Крім зазначених у попередніх главах, є ще кілька видів судових витрат, які потрібно буде нести. До таких витрат відносяться:

1) витрати на проведення огляду доказів на місці;

2) витрати на вчинення інших дій, необхідних для розгляду справи, зокрема, пов'язані з:

- опублікуванням судових викликів чи повідомлень через друкований засіб масової інформації;

- допитом свідка в місці його перебування.

За загальним правилом, витрати, пов'язані зі проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, оплачує сторона, яка заявила відповідне клопотання. Якщо клопотання було заявлено сторонами спільно, то витрати розподіляються між ними порівну.

Усі інші, крім перелічених витрат, не можна вважати судовими витратами. Зокрема, до судових витрат не належать, а тому не можуть бути компенсовані іншою стороною в разі, якщо особа виграє справу, такі витрати на оплату судового збору:

1) за роздрукування технічного запису судового засідання – 0,01 розміру мінімальної заробітної плати за кожний аркуш тексту на папері формату А4, які несе той, хто замовив таке роздрукування;

2) на виготовлення засвідчених копій документів, долучених до справи, і витягів із них, у тому числі додаткових копій судових рішень – 0,003 розміру мінімальної заробітної плати за кожний аркуш паперу, які несе також той, хто замовив цю послугу;

3) за видачу дубліката судового наказу та виконавчого листа – 0,03 розміру мінімальної заробітної плати, які несе позивач;

4) за видачу в електронному вигляді копії технічного запису судового засідання – 0,03 розміру мінімальної заробітної плати, які несе той, хто замовив таку послугу;

5) за виготовлення копії судового рішення – 0,003 розміру мінімальної заробітної плати за кожний аркуш копії в разі, якщо особа, яка не бере (не брала) участі у справі, якщо судове рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків, звертається до апарату відповідного суду з письмовою заявою про виготовлення такої копії згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень»;

6) на опублікування оголошення про відкриття провадження у справі щодо оскарження нормативно-правового акта і резолютивної частини постанови в такій справі, які несе відповідач;

7) на привід до суду через органи внутрішніх справ, які несе держава і які повинні бути їй компенсовані особою, до якої його застосовано.

Пільги щодо сплати судових витрат

В адміністративному процесі передбачено можливість звільнення від оплати судових витрат або оплати їх на пільгових умовах. В одних випадках такі пільги прямо передбачені законом, а в інших – можуть бути встановлені рішенням суду, виходячи з майнового стану особи.

Законодавство передбачає *звільнення окремих категорій осіб від оплати витрат на правову допомогу*. Зокрема, надання правової допомоги має бути забезпечено за рахунок Державного бюджету України:

1) ветеранам війни й іншим особам, на яких поширює дію Закон України «Про статус ветеранів війни і гарантії їх соціального захисту», – із питань, пов'язаних з їх соціальним забезпеченням (ч. 2 ст. 22 Закону України «Про статус ветеранів війни і гарантії їх соціального захисту»);

2) особам, яким надають психіатричну допомогу, – із питань, пов'язаних з наданням їм психіатричної допомоги (абз. 12 ч. 3 ст. 25 Закону України «Про психіатричну допомогу»);

3) неповнолітнім батькам, які досягли чотирнадцяти років, – щодо захисту їхніх прав, свобод та інтересів, а також їхньої дитини в суді (ч. 2, 3 ст. 156 Сімейного кодексу України);

4) особам, які не здатні до самообслуговування через похилий вік, хворобу, інвалідність і не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу (ч. 5 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги»);

5) особам, які перебувають у складній життєвій ситуації через безробіття (якщо вони зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу), бездомність, стихійне лихо, катастрофу, якщо середньомісячний сукупний дохід цих осіб нижчий встановленого прожиткового мінімуму (ч. 4 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги»);

6) особам, які є біженцями внаслідок збройних та міжетнічних конфліктів, також особам, які потребують додаткового захисту, якщо середньомісячний сукупний дохід цих осіб нижчий встановленого прожиткового мінімуму (ч. 4 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги»);

7) дітям та молоді, які перебувають у складній життєвій ситуації через інвалідність, хворобу, сирітство, безпритульність, малозабезпеченість, конфлікти і жорстоке ставлення у сім'ї (ч. 5 ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги»).

З метою забезпечення права на доступ до суду всім особам, суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати судових витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк (ч. 1 ст. 88 КАС).

Підставою для надання судом пільг можуть бути, зокрема, випадки, коли середньомісячний дохід сім'ї менший від рівня прожиткового мінімуму (розмір якого встановлюється щорічно законом про державний бюджет) на кожного члена сім'ї, або коли майновий стан особи є незадовільним, виходячи з інших причин (наприклад, несення великих витрат, пов'язаних із лікуванням тощо). Для одержання пільг потрібно подати до суду відповідне клопотання і документи, які свідчать про низький рівень майнового стану. Такими

документами можуть бути довідки з місця роботи про заробітну плату, або ж про стипендію, пенсію, а також довідка житлово-експлуатаційної організації про склад сім'ї тощо. Якщо особа не працює, вона повинна подати довідку з центру зайнятості.

Оцінивши подані документи, суд може дійти висновку, що особа дійсно перебуває в скрутному матеріальному становищі, й має право:

- 1) звільнити від сплати судових витрат повністю (звільнення тих осіб, матеріальний стан яких не дозволяє нести будь-які судові витрати);
- 2) зменшити розмір належних до оплати судових витрат (надання особі можливості оплатити лише частину цих витрат);
- 3) звільнити від сплати судових витрат частково (надання особі можливості не оплачувати певний вид/види судових витрат);
- 4) відстрочити сплату судових витрат на визначений строк (надання особі можливості оплатити судові витрати в більш пізній строк, ніж це визначено законом);
- 5) розстрочити сплату судових витрат на визначений строк (встановлення періодів, протягом яких особа має по частині оплачувати судові витрати).

Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?

За загальним правилом сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, повинні бути відшкодовані її судові витрати іншою стороною. Тож сторона, яка програла справу, несе як свої витрати, так і судові витрати іншої сторони, за умови, що вони підтверджені документально. Документальним підтвердженням можуть бути договори, акти виконаних робіт або наданих послуг, квитанції, чеки, квитанції тощо, що засвідчують здійснення відповідних судових витрат.

Трапляються випадки, коли суд за результатами розгляду справи задовольняє адміністративний позов лише частково. В такому разі судові витрати розподіляються між сторонами пропорційно до задоволених судом вимог.

Про покладення на сторону, яка програла справу, обов'язку відшкодувати судові витрати зазначається у відповідній постанові або ухвалі суду, якою завершується розгляд справи. Якщо ж суд цього не зробив, сторона може звернутися до суду зі клопотанням про компенсацію понесених нею судових витрат, і суд додатковою постановою чи додатковою ухвалою повинен буде вирішити це питання.

Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції або Верховний Суд України, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судові рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

Правила розподілу судових витрат відрізняються залежно від суб'єктного складу осіб, які беруть участь у справі.

Адміністративні справи за позовом фізичної або юридичної особи до суб'єкта владних повноважень. У разі ухвалення судового рішення на користь позивача, який не є суб'єктом владних повноважень, усі здійсненні ним документально підтверджені судові витрати відшкодовуються за рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень, що виступав стороною у справі, або якщо стороною у справі виступала його посадова чи службова особа.

Якщо адміністративний позов задоволено частково, судові витрати, здійснені позивачем, присуджуються йому відповідно до тієї частини вимог, які було задоволено.

Якщо *судове рішення ухвалене не на користь позивача*, то суд присуджує з позивача лише судові витрати суб'єкта владних повноважень, що пов'язані із залученням свідків та проведенням судових експертиз. Усі інші витрати (на правову допомогу, на прибуття до суду тощо) у випадку програшу справи відповідачеві не відшкодовуються.

Адміністративні справи за позовом суб'єкта владних повноважень до фізичної або юридичної особи. В разі ухвалення

судового рішення на користь позивача – суб'єкта владних повноважень, судові витрати, понесені ним під час вирішення справи, з відповідача – фізичної або юридичної особи, не стягують.

У разі відмови в задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, а також залишення адміністративного позову без розгляду судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок Державного бюджету України.

Певні особливості має розподіл судових витрат у разі відмови позивача від позову та примирення сторін.

Зокрема, **якщо позивач відмовився від адміністративного позову:**

1) *внаслідок задоволення вимог відповідачем, після подання адміністративного позову*, – позивач має право на компенсацію відповідачем понесених ним (позивачем) судових витрат. Для цього потрібно звернутися до суду з відповідною заявою. Це правило застосовується лише у випадках, коли позивачем є фізична або юридична особа, яка не є суб'єктом владних повноважень. У разі, якщо позивачем є суб'єкт владних повноважень, то понесені ним судові витрати з відповідача не стягуються.

2) *із будь-якої іншої причини* – відповідач має право на компенсацію позивачем понесених ним (відповідачем) судових витрат за необґрунтоване притягнення до суду. Слід пам'ятати, якщо відповідачем є фізична чи юридична особа, яка не є суб'єктом владних повноважень, вона має право на відшкодування всіх понесених нею судових витрат, а якщо відповідач – суб'єкт владних повноважень, то він має право на компенсацію лише витрат, пов'язаних із залученням свідків та проведенням судових експертиз.

У разі, якщо **сторони вирішили спір через примирення**, але не дійшли згоди з питання розподілу витрат, то суд розподіляє між ними судові витрати порівну (50% на 50% від загальної суми, яку обидві сторони витратили). До загальної суми включаються лише ті судові

витрати, що підлягають компенсації за законом та документально підтверджені.

Важливо, що з метою запобігання завищенню розміру судових витрат і зловживанню правом на компенсацію встановлено **граничні розміри компенсації судових витрат**. Тобто суд не може присудити з іншої сторони відшкодування судових витрат у сумі, що перевищує граничний розмір, встановлений Постановою Кабінету Міністрів України «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави» від 27 квітня 2006 року № 590 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 127 від 22.02.2012 року).

Якщо сторона (яка не є суб'єктом владних повноважень) або її представник понесли *витрати, пов'язані зі прибуттям до суду*, то за умови виграшу справи сторона має право на компенсацію:

1) витрат на переїзд – у розмірі вартості проїзду повітряним, залізничним, водним і автомобільним транспортом загального користування (крім таксі) з урахуванням усіх витрат, пов'язаних із придбанням проїзних квитків і користуванням постільними речами в поїздах, та страхових платежів на транспорті. Також компенсуються витрати на проїзд транспортом загального користування (крім таксі) до станції, пристані, аеропорту, якщо вони розташовані за межами населеного пункту, де проживає особа або де знаходиться суд;

2) витрат на наймання житла;

3) добових (за кожний день перебування за межами місця проживання, включаючи день виїзду та приїзду).

Витрати на побутові послуги, що надаються в готелях (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни) компенсуються за наявності підтвердних документів у розмірі, не більш як 10 відсотків добових витрат за всі дні проживання;

4) втраченого заробітку – в розмірі, не більше суми, розрахованої за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати;

5) збитків за відрив від звичайних занять – у розмірі, не більше мінімальної заробітної плати, обчисленому за фактичні години відриву від звичайних занять. При цьому компенсація за відрив від звичайних занять виплачується не всім, а тільки особам, які не є працівниками підприємств, установ чи організацій.

Якщо під час розгляду справи сторона несла витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, то в разі ухвалення судового рішення на її користь, вона має право на відшкодування:

1) витрат, пов'язаних із переїздом свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів – у розмірі вартості проїзду повітряним, залізничним, водним і автомобільним транспортом загального користування (крім таксі) з урахуванням усіх витрат, пов'язаних із придбанням проїзних квитків і користуванням постільними речами в поїздах, та страхових платежів на транспорті. Також компенсуються витрати на проїзд транспортом загального користування (крім таксі) до станції, пристані, аеропорту, якщо вони розташовані за межами населеного пункту, де проживає особа або де знаходиться суд;

2) витрат на наймання житла для свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів;

3) добових, виплачених свідкам, спеціалістам, перекладачам, експертам (за кожний день перебування за межами місця проживання, включаючи день виїзду та приїзду);

4) витрат на винагороду спеціалістам і перекладачам, якщо виконана робота не є їх службовим обов'язком, – у розмірі, що не перевищує суму, розраховану за фактичний час, який було витрачено на цю справу, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати;

5) витрат на винагороду експертам, якщо виконана робота не є їх службовим обов'язком, – у розмірі, що не перевищує встановлену вартість проведення відповідних видів судової експертизи (простой

експертизи, середньої складності та особливої складності) в науково-дослідних установах Міністерства юстиції України.

Нормативна вартість таких витрат встановлена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» від 1 липня 1996 року № 710 (із наступними змінами) у таких розмірах:

- 31,3 грн. – за проведення простої експертизи;
- 39,1 грн. – за проведення експертизи середньої складності;
- 47 грн. – за проведення експертизи особливої складності.

Вартість однієї експертогодина коригується щороку станом на 1 січня з урахуванням індексу споживчих цін (індекс інфляції) за відповідний період.

Граничний розмір компенсації встановлений також щодо *витрат, пов'язаних із проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи*. Зокрема, фізичній або юридичній особі (яка не є суб'єктом владних повноважень) у разі виграшу справи компенсуються витрати всумі, що не перевищує 50% розміру мінімальної заробітної плати за сукупність дій, необхідних для розгляду справи.

ЯК МИРНО ВЛАДНАТИ СПІР ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ?

На будь-якому етапі процесу (в суді першої інстанції, при перегляді справи всудах наступних інстанцій і навіть на стадії виконання судового рішення) особа має можливість мирно владнати спір, не чекаючи вирішення його судом. Використання мирних способів урегулювання спору в адміністративному судочинстві має низку переваг. Для учасників процесу ці переваги полягають у пришвидшенні вирішення спору, зведенні до мінімуму судових витрат, досягненні взаємного компромісу й усуненні конфліктності у відносинах з опонентом. Це сприятиме подальшим партнерським відносинам із протилежною стороною.

Якщо особа не знає, який спосіб мирного владнання спору обрати або не впевнена у щирих намірах протилежної сторони, – можна звернутися за роз'ясненням до адвоката. Можливо, адвокат порадить особі звернутися до медіатора – незалежного посередника, який докладе всіх зусиль, щоб сторони знайшли спільне бачення вирішення проблеми, дасть сторонам необхідні роз'яснення і допоможе грамотно оформити відповідні документи. Суд повинен сприяти примиренню сторін.

Є кілька способів мирного врегулювання спору під час розгляду адміністративної справи в суді:

- 1) подання сторонами спільної заяви про примирення на основі взаємних поступок;
- 2) подання позивачем заяви про відмову від адміністративного позову;
- 3) подання позивачем заяви зі клопотанням про відкликання позовної заяви;
- 4) подання відповідачем заяви про визнання адміністративного позову.

Заяви щодо мирного врегулювання спору, подані на стадії підготовки справи до судового розгляду, мають бути викладені в письмовій формі. Під час судового розгляду заяви про примирення, відмову від позову та визнання позову відкликання позовної заяви можуть бути викладені як в усній, так і в письмовій формі. Письмова заява приєднується до матеріалів справи.

Заява сторін про примирення може стосуватися лише прав і обов'язків сторін. Якщо у справі беруть участь також інші особи, а умови примирення стосуються їхніх інтересів, заява про примирення має містити згоду цих осіб.

Примирення полягає у взаємних поступках сторін. Так, якщо особа оскаржує правовий акт індивідуальної дії та одночасно вимагає відшкодувати завдану ним шкоду, то примирення можливо досягти, наприклад, якщо відповідач погодиться змінити цей акт чи визнати його таким, що втратив чинність, а особа, в свою чергу, відмовиться від компенсації збитків.

Якщо сторонам потрібний час для узгодження умов примирення, необхідно подати до суду клопотання про зупинення провадження у справі на час, достатній для примирення.

В адміністративному процесі особа може також відмовитися від адміністративного позову або відкликати його. Це доцільно, наприклад, якщо особа усвідомила помилковість і безперспективність своїх вимог та передбачає свій програш за результатами судового розгляду, або якщо відповідач добровільно задовольнив вимоги позивача (наприклад, скасував оскаржений акт), або ж якщо справа втратила для особи актуальність. Позивач може відмовитися від позову як повністю, так і частково, залишивши частину позовних вимог на розгляд суду.

Відповідач може визнати адміністративний позов (наприклад, якщо бажає уникнути подальшого судового розгляду справи та суспільного резонансу, усвідомлює свою помилку і погоджується з вимогами

позивача, зокрема, якщо він уже має судові рішення в аналогічних справах не на його користь). Визнання відповідачем позову може бути повним або частковим.

Слід мати на увазі, що суд не визнає мирного врегулювання спору в адміністративному процесі, що суперечить закону або порушує чий-небудь права, свободи та інтереси.

Кожен зі способів мирного врегулювання спору має свої наслідки, які обов'язково необхідно враховувати при їх обранні (див. таблицю).

№	Спосіб мирного врегулювання спору	Процесуальний наслідок	Наслідок для сторони
1.	Спільна заява сторін про примирення	Ухвала адміністративного суду про закриття провадження у справі	Є можливість поновити провадження у справі в разі невиконання умов примирення протилежною стороною
2.	Заява позивача про відмову від адміністративного позову	Ухвала адміністративного суду про закриття провадження у справі	Звернутися до суду в майбутньому з таким самим позовом неможливо
3.	Заява позивача про відкликання адміністративного позову	Ухвала адміністративного суду про залишення позовної заяви без розгляду	Не перешкоджає повторному зверненню до суду з цим самим позовом
4.	Заява відповідача про визнання адміністративного позову	Постанова адміністративного суду про задоволення адміністративного позову	Є можливість примусового виконання судового рішення

На практиці можуть траплятися випадки, коли після отримання позовної заяви відповідач пообіцяє позивачу добровільно виконати його вимоги, якщо позивач погодиться відмовитися від позову. В таких випадках позивачу краще скористатися правом на відкликання позовної

заяви, наслідком якого є залишення судом позовної заяви без розгляду, що в подальшому не перешкоджатиме позивачеві знову звернутися з цим позовом до суду у разі недотримання відповідачем обіцянки. Важливо лише не пропустити встановленого законом строку звернення до адміністративного суду. Слід пам'ятати, що вразі ж відмови від позову і закриття провадження позивач не зможе повторно звернутися до суду з позовом до того самого відповідача з тих самих підстав, тобто з таким самим позовом.

Примирення можна досягти також на етапі виконання судового рішення у справі. Примирення під час виконавчого провадження можливе у двох формах:

- 1) укладення мирової угоди між сторонами (компромісний варіант);
- 2) відмова стягувача від примусового виконання (поступка стягувача).

Не зважаючи на те, що питання про визнання мирової угоди або прийняття відмови стягувача від примусового виконання вирішує суд, на етапі виконавчого провадження особа не може звернутися безпосередньо до суду з ініціативою про примирення. Це можна зробити лише через державного виконавця, який приєднує до відповідної мирової угоди або заяви стягувача необхідні матеріали виконавчого провадження і передає їх до адміністративного суду за місцем виконання рішення.

ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ?

Можливі ситуації, коли зволікання з вирішенням адміністративної справи може завдати особі як позивачу непоправної шкоди або призведе до неможливості поновлення її прав.

Для запобігання таким випадкам особа має право звернутися до суду із заявою про забезпечення адміністративного позову. Суд піде позивачу назустріч, якщо переконається, що:

1) існує очевидна небезпека заподіяння шкоди правам особи, свободам та інтересам до ухвалення судового рішення у справі;

2) захист цих прав, свобод та інтересів стане утрудненим або взагалі неможливим без вжиття заходів забезпечення позову,

3) для їх відновлення треба буде докласти значних зусиль та витрат;

4) очевидно є протиправність рішення, дії чи бездіяльності відповідача – суб'єкта владних повноважень.

Зрозуміло, що перелічені обставини є оціночними, і кожна особа може по-різному оцінити їх ризик, тому саме суд вирішуватиме питання про необхідність застосування заходів щодо забезпечення позову в конкретній справі. Тож заява із клопотанням про забезпечення адміністративного позову має бути належним чином обґрунтована, зокрема в частині, чому позивач вважає, що існує одна із наведених підстав. Клопотання про забезпечення позову може бути заявлено в самій позовній заяві з відповідним обґрунтуванням або додане до неї.

Заходи забезпечення позову може бути вжито до ухвалення рішення у справі по суті (судом першої інстанції) або до вирішення справи в апеляційному порядку (судом апеляційної інстанції).

Законом передбачено два способи забезпечення адміністративного позову:

1) зупинення на час провадження дії всього рішення суб'єкта владних повноважень чи його окремих положень, що оскаржуються;

2) заборона вчиняти певні дії.

Законодавець заборонив забезпечувати позов шляхом:

1) зупинення актів Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції та заборонаю їм вчиняти певні дії;

2) зупинення рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо призначення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та стосовно здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони проводити певні дії уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку;

3) зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків.

4) зупинення рішень Національного банку України, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України заборони або обов'язку вчиняти певні дії.

Повноваження суду щодо вжиття заходів забезпечення адміністративного позову не можуть бути застосовані судами щодо спорів, які стосуються призначення, підготовки і проведення виборів.

Слід зазначити, що суд має розглянути клопотання про забезпечення адміністративного позову не пізніше наступного дня після його надходження. Якщо суд визнає клопотання обґрунтованим, і обставини вимагатимуть термінового вжиття заходів забезпечення позову, суд повинен негайно вирішити питання про забезпечення позову. Якщо ж такої терміновості немає або клопотання не є переконливим, вирішення цього клопотання відбудеться пізніше – на судовому засіданні, на яке суд запросить позивача й інших осіб, які беруть участь у справі.

Якщо суд безпідставно, на погляд позивача, відмовив у забезпеченні позову, особа може оскаржити таку ухвалу. І це не перешкоджатиме подальшому розгляду справи.

ХТО І КОЛИ ПОВИНЕН НАДАВАТИ ДОКАЗИ?

Якщо особа оскаржує в суді рішення, дії або бездіяльність органу чи іншого владного суб'єкта, обов'язок довести правомірність рішення, дії чи бездіяльності і спростувати твердження позивача про порушення прав, свобод чи інтересів покладається на відповідача. Тобто в адміністративних справах діє презумпція вини відповідача-суб'єкта владних повноважень.

Також відповідач має подати суду всі наявні в нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі, незалежно від того, на чию користь вони свідчать. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує необхідні докази.

Покладення таких обов'язків на суб'єкта владних повноважень зумовлене специфікою адміністративно-правових відносин, в яких владний орган, вирішуючи те чи інше питання, збирає цілу низку доказів. У таких відносинах особа перебуває в гіршому становищі щодо можливості збору і подання доказів, інколи звичайній людині взагалі важко визначити коло необхідних доказів.

Однак покладення тягаря доказування на суб'єкта владних повноважень зовсім не означає його автоматичний програш у справі і задоволення позову проти суб'єкта владних повноважень судом. Презумпція вини означає лише припущення, що повідомлені позивачем обставини у справі про рішення, дії, бездіяльність відповідача і про порушення права, свободи чи інтересу відповідають дійсності. Таке припущення існує доти, доки суб'єкт владних повноважень не спростує його за допомогою доказів.

Під час розгляду справи суд може запропонувати позивачу надати відповідні докази для підтвердження обставин, на які він посилається у своєму позові і які є в нього. Якщо всупереч цьому особа

недобросовісно поставиться до цієї пропозиції, суд вирішить справу на основі наявних доказів.

Щоправда, трапляються ситуації, коли позивач не може самостійно надати докази з поважних причин (наприклад, не має доступу до певного доказу, але знає, в кого або де він знаходяться/може знаходитися). В таких випадках суд на прохання позивача витребує відповідні докази.

Для того, щоб суд правильно встановив усі факти у справі, потрібно щоб він дослідив та оцінив усі докази. Інколи вже при зверненні до суду до відкриття провадження у справі або й після відкриття провадження в позивача з'являються підстави вважати, що подання певного доказу згодом стане неможливим або ускладненим (наприклад, його просто приховують або знищують, або важливий для позивача свідок готується виїхати закордон). У таких випадках позивач має право просити суд забезпечити докази до судового розгляду: через допит свідка, призначення судової експертизи, витребування письмових або речових доказів, огляд письмових або речових доказів. Позивач може одночасно просити суд про поєднання кількох способів забезпечення доказу. Наприклад, письмовий доказ може бути витребуваний і негайно оглянутий судом, а за необхідності можна просити суд про призначення судової експертизи цього доказу, наприклад, на предмет підrobлення.

Щоб суд забезпечив певний доказ, потрібно звернутися до нього із відповідною заявою. У заяві про забезпечення доказу потрібно зазначити реквізити адміністративної справи, в якій особа просить суд забезпечити доказ; зазначити доказ, який необхідно забезпечити, й обставини, які він може підтвердити; вказати на обставини, що свідчать про небезпеку неможливості чи ускладнення в наданні доказу в майбутньому. Заява повинна бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання. До заяви додається документ про сплату судового збору. Заява про забезпечення доказу може міститися в позовній заяві або бути подана окремо.

ЯК ДОМОГТИСЯ ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ?

■ Які рішення підлягають виконанню?

Завершальною стадією судового провадження є виконання судового рішення. Зазвичай для того, щоб судове рішення могло бути звернено до виконання, воно має набрати законної сили, тобто стати обов'язковим для виконання.

За загальним правилом постанова суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення строку апеляційного оскарження, який становить 10 днів із дня проголошення постанови, а в тих випадках, коли суд через складність справи відклав складання постанови вповному обсязі, а також якщо розгляд справи здійснювався в письмовому провадженні – із дня отримання особою копії постанови. Таким чином, якщо постанову суду ніхто не має наміру оскаржувати, вона набирає законної сили вже через 10 днів.

Якщо ж постанову суду першої інстанції було оскаржено в апеляційному порядку, то вона набере законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи та набрання чинності судовим рішенням апеляційної інстанції (звісно, якщо суд апеляційної інстанції не скасує або не визнає її нечинною) або в разі повернення апеляційної скарги чи відмови у відкритті апеляційного провадження.

Постанови та ухвали судів апеляційної і касаційної інстанцій набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх ухвалено за наслідками письмового провадження – через п'ять днів після відправлення сторонам копії судового рішення (дата відправлення зазначається на конверті за поштовим штепелем).

Слід зазначити, що в деяких категоріях справ постанова суду підлягає негайному виконанню. В цих випадках не потрібно чекати, доки вона набере законної сили.

Негайно належить виконувати постанови про:

1) присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів із Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів – у межах суми стягнення за один місяць, а за обґрунтованим клопотанням позивача – повної суми заборгованості;

2) присудження виплати заробітної плати, іншого грошового утримання у відносинах публічної служби у межах суми стягнення за один місяць, а за обґрунтованим клопотанням позивача – повної суми заборгованості;

3) поновлення на посаді у відносинах публічної служби;

4) припинення повноважень посадової особи вразі порушення нею вимог щодо несумісності;

5) уточнення списку виборців;

6) обмеження в реалізації права на мирні зібрання

7) усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання;

8) накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них;

9) повне або часткове зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, експлуатації будівель, об'єктів, споруд, цехів, дільниць, а також машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, проведення робіт, у тому числі будівельно-монтажних, випуску і реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, надання послуг, якщо це загрожує життю та/або здоров'ю людей.

Також негайно виконуються постанови суду, прийняті в порядку скороченого провадження в адміністративних справах:

1) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

2) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб–підприємців, у випадках, передбачених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб–підприємців;

3) стягнення грошових сум, які ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений КАС строк оскарження.

4) застосування у випадках, передбачених законом, заходів реагування щодо державного нагляду (контролю), дозвільної системи у сфері господарської діяльності, якщо вони можуть бути застосовані винятково за судовим рішенням;

5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію.

У постанові суду повинна бути вказівка про те, що вона підлягає негайному виконанню. Однак відсутність такої вказівки не може бути підставою для невиконання такого рішення.

Ухвала суду за результатами розгляду заяви про звернення постанови до негайного виконання набирає законної сили з моменту проголошення, однак її може бути оскаржено у загальному порядку.

Що робити, якщо постанова не виконується?

Найкраще, коли судові рішення виконується добровільно. Якщо відповідач (боржник) добровільно не виконує постанову суду в адміністративній справі, що набрала законної сили або підлягає негайному виконанню, її може бути звернено до примусового виконання. Для цього потрібно звернутися до адміністративного суду, де знаходиться справа, із заявою про видачу виконавчого листа. Щоб почалося примусове виконання постанови (якщо вона вимагає вчинення певних дій), стягувач повинен надати цей лист до

органу державної виконавчої служби разом із заявою про відкриття виконавчого провадження.

Трапляються випадки, коли рішення не можна звернути до примусового виконання через те, що при оформленні чи видачі виконавчого листа суд допустив помилку. Помилки при оформленні можуть проявлятися в дефектах форми і змісту виконавчого листа: наприклад, суд неправильно подав інформацію про стягувача чи боржника, резолютивну частину судового рішення перенесено у виконавчий лист із помилками, внаслідок цього обсяг обов'язків, що покладено на боржника, зменшено чи збільшено, або й зовсім змінено (зокрема, якщо резолютивну частину перенесено зовсім з іншого рішення), відсутні всі необхідні реквізити виконавчого документа. Помилка у виданому судом виконавчому листі не дасть можливості виконати постанову примусово. Тому для виправлення помилки потрібно звернутися до суду з відповідною заявою.

Якщо стягувач загубив оригінал виконавчого листа, випадково знищив його чи втратив з інших причин, йому слід звернутися до суду, що видав виконавчий лист із заявою про видачу дубліката виконавчого листа.

На практиці можуть виникати ситуації, коли постанова суду в адміністративній справі не виконується навіть примусово. Законодавством встановлена відповідальність за невиконання судового рішення.

Відповідно до статті 267 КАС суд у постанові, яка покладає на суб'єкта владних повноважень – відповідача, обов'язок вчинити певні дії, має право зобов'язати його подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

За наслідками розгляду такого звіту або вразі його неподання суддя зі власної ініціативи або за клопотанням позивача може встановити новий строк подання звіту і накласти на керівника суб'єкта

владних повноважень, відповідального за виконання постанови, *штраф у розмірі від десяти до тридцяти мінімальних заробітних плат. Половина суми штрафу стягується на користь позивача, інша половина – до Державного бюджету України.*

Із наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня в розмірі трьох відсотків річних з урахуванням індексу інфляції.

Сплата штрафу не звільняє від обов'язку виконати постанову суду і подати звіт про її виконання. Повторне невиконання цього обов'язку тягне за собою накладення нового штрафу, розмір якого збільшується на суму штрафу, який було або мало бути сплачено за попередньою ухвалою.

Також позивач, на користь якого прийнято постанову суду, має право подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, що вчинені суб'єктом владних повноважень – відповідачем, на виконання такої постанови суду або щодо порушення прав позивача, підтверджених такою постановою суду.

Цю заяву можна подати протягом десяти днів із дня, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів, але не пізніше дня завершення строку пред'явлення до виконання виконавчого листа, виданого за відповідною постановою.

Крім того, невиконання судового рішення є підставою для:

1) *відповідальності відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» (штраф) – за невиконання боржником – фізичною чи юридичною особою, рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення;*

2) *адміністративної відповідальності відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року*

(штраф) – за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених у них порушень закону, а так само за несвоєчасну відповідь на окрему ухвалу суду; за невиконання законних вимог державного виконавця;

3) *кримінальної відповідальності відповідно до статті 382 Кримінального кодексу України* (штраф, позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю) – за умисне невиконання судового рішення, що набрало законної сили, або перешкоджання його виконанню.

Також, якщо невиконання судового рішення є порушенням службових обов'язків, це є підставою для *дисциплінарної відповідальності*. Шкода, завдана особі внаслідок невиконання судового рішення, підлягає відшкодуванню в судовому порядку.

ЯК ОСКАРЖИТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ?

В Україні відповідно до Конституції запроваджено апеляційне та касаційне оскарження судових рішень.

Апеляційне оскарження – подання скарги до суду апеляційної інстанції на судові рішення суду першої інстанції з мотивів неправильного встановлення обставин у справі (*питання факту*) або неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (*питання права*). Отже, апеляційне оскарження може стосуватися як питань факту, так і питань права.

До суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені будь-які постанови суду першої інстанції, тобто судові рішення, якими справа вирішується по суті заявлених вимог, за незначними винятками. Окремо від постанови суду в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали у випадках, визначених КАС.

Касаційне оскарження – подання скарги до суду касаційної інстанції на судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції з мотивів неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (*питання права*), а також на ухвали суду апеляційної інстанції, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі. Таким чином, касаційне оскарження, на відміну від апеляційного, може стосуватися лише питань права.

На результатах розгляду адміністративної справи може позначитися низка обставин, які можуть бути підставою для **перегляду судових рішень Верховним Судом України**. Перегляд судового рішення Верховним Судом можна ініціювати у випадках:

1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;

2) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності справ або встановленої законом юрисдикції адміністративних судів;

3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом;

4) порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення Вищим адміністративним судом України незаконного судового рішення з питань дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності, передбачених статтею 171-1 КАС;

5) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування вподібних правовідносинах норм матеріального права.

Крім цього, перегляд судового рішення може бути ініційований у разі виявлення обставин, про існування яких не знали і не могли знати за умови добросовісного ставлення до виконання своїх обов'язків судді і принаймні одна особа, яка брала участь у справі. Ця особа наділена правом ініціювати **перегляд за нововиявленими обставинами**. Таким же правом наділена й особа, яка фактично не брала участі в адміністративній справі, але за змістом правовідносин мала бути залучена до участі у справі. За своїм змістом такий перегляд не є оскарженням, оскільки вини суду в неправосудності судового рішення в таких випадках немає, але ми його розглянемо в цій книжці, оскільки це вид перегляду судового рішення.

Апеляційне оскарження

Хто має право на оскарження?

За загальним правилом оскаржити рішення суду в апеляційному порядку може особа, яка брала участь у справі (позивач, відповідач, третя особа, їхній представник). Крім того, право на апеляційне оскарження має також особа, яка не брала участі у справі, якщо судові рішення безпосередньо зачіпає її права, свободи, інтереси чи покладає якісь обов'язки.

Важливо! Оскаржити судові рішення у справі про нормативно-правовий акт можуть лише особи, які брали участь у справі в суді першої інстанції (місцевому суді). Таке обмеження пояснюється тим, що провадженню в цих справах притаманні певні особливості. Зокрема, в адміністративній справі щодо оскарження нормативно-правового акту обов'язково публікується оголошення про дату, час та місце розгляду справи в тому самому виданні, в якому цей акт був або мав бути офіційно оприлюднений. Таке оголошення розміщується не пізніше як за сім днів до судового розгляду. Це робиться для того, щоб кожен, кого стосується цей нормативно-правовий акт, міг за бажанням взяти участь у розгляді такої справи. Однак, якщо бажання щодо участі не було виявлено, то особа втрачає право оскаржувати судові рішення в такій справі.

Сторони, треті особи, інші особи, інтересів яких стосується судові рішення, можуть його оскаржити особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав такий представник участь у процесі розгляду справи судом першої інстанції. Важливо, щоб повноваження щодо оскарження судових рішень у справі сторона обумовила у виданій йому довіреності.

Які судові рішення можна оскаржити?

Рішення адміністративного суду можуть прийматися у формі постанови або ухвали суду.

Постановою є письмове рішення суду, в якому вирішуються вимоги адміністративного позову. В апеляційному порядку можна оскаржити постанову як про задоволення позову, так і про відмову в його

задоволенні, що не набрала законної сили.

Ухвала – це письмове або усне рішення, яким вирішуються питання, пов'язані зі процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні питання. Слід звернути увагу на те, що на відміну від постанови далеко не всі ухвали суду першої інстанції в адміністративній справі можна оскаржувати, оскільки зловживання правом на оскарження проміжних ухвал давало б можливість затягувати вирішення справи.

В апеляційному порядку можна оскаржити *ухвали* про:

- 1) залишення позовної заяви без руху;
 - 2) повернення позовної заяви;
 - 3) відмову у відкритті провадження в адміністративній справі;
 - 4) передачу адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого або відмову в цьому;
 - 5) забезпечення доказів або відмову в цьому;
 - 6) відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку;
 - 7) забезпечення адміністративного позову, заміну способу чи скасування заходів забезпечення позову або відмову в цьому;
 - 8) залишення позовної заяви без розгляду;
 - 9) зупинення провадження у справі;
 - 11) закриття провадження у справі;
 - 12) судові витрати у справі;
 - 13) вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що спричинили порушення закону, а також про наявність підстав для розгляду питання про притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними (окремі ухвали суду);
 - 14) відмову в ухваленні додаткового судового рішення.
- Крім того, оскарженню підлягають *ухвали, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах*, про:
- 1) внесення виправлень у судові рішення або відмову в цьому;

- 2) роз'яснення судового рішення або відмову в цьому;
- 3) звернення постанови до негайного виконання або відмову в цьому;
- 4) виправлення помилки у виконавчому листі або визнання його таким, що не підлягає виконанню, або відмову в цьому;
- 5) видачу дубліката виконавчого листа або відмову в цьому;
- 6) поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання або відмову в цьому;
- 7) визнання мирової угоди, укладеної на стадії виконання судового рішення, або відмову в цьому;
- 8) прийняття відмови стягувача від примусового виконання або відмову в цьому;
- 9) відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення або відмову в цьому;
- 10) зміну сторони виконавчого провадження або відмову в цьому;
- 11) поворот виконання судового рішення або відмову в цьому;
- 12) накладення штрафу в разі неподання суб'єктом владних повноважень – відповідачем звіту про виконання постанови або вразі її невиконання;
- 15) окремі ухвали.

Важливо! Судові рішення у справах із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 171-2 КАС) не можуть бути оскаржені.

Підстави та мотиви апеляційного оскарження

Апеляційне оскарження допускається з мотивів допущення судом помилки у питаннях як факту (щодо встановлення обставин у справі), так і права (в застосуванні норм матеріального та / або процесуального права). Зокрема, оскаржити судові рішення в апеляційному порядку можна з таких підстав:

- 1) неповне з'ясування судом першої інстанції обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд

першої інстанції визнав встановленими;

3) невідповідність висновків суду обставинам у справі;

4) вирішення судом не всіх позовних вимог або питань внаслідок не з'ясування необхідних обставин;

5) правильне по суті вирішення справи чи питання, але із помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права;

6) порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання;

7) справу розглянуто і вирішено в першій інстанції неповноважним складом суду;

8) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою;

9) судові рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглянув справу.

Якщо особа в повному обсязі не погоджується з результатом вирішення справи, то судові рішення належить оскаржувати повністю, а якщо вважає неправильними лише окремі висновки суду, то можна оскаржити рішення частково.

Важливо! Якщо недоліки судового рішення першої інстанції можна усунути ухваленням додаткового судового рішення у зв'язку з тим, що суд вирішив не всі питання, але дослідив необхідні докази та з'ясував обставини (ст. 168 КАС), виправленням опіски чи очевидної арифметичної помилки в судовому рішенні (ст. 169 КАС), роз'ясненням судового рішення (ст. 170 КАС), тоді доцільно застосовувати саме ці механізми, а не апеляційне оскарження.

За наявності обставин, що об'єктивно існували на момент вирішення адміністративної справи в суді першої інстанції, але не були відомі і не могли бути відомі суду та хоча б одній особі, яка брала участь у справі, така особа може використати механізм перегляду справи за нововиявленими обставинами, а не апеляційне оскарження.

Який порядок апеляційного оскарження?

Особа, яка має право на апеляційне оскарження та незгодна з рішенням суду, має право подати *апеляційну скаргу*. Апеляційна скарга подається в письмовій формі через суд першої інстанції, який ухвалив рішення, але адресатом у ній має бути зазначений адміністративний суд апеляційної інстанції. Копію апеляційної скарги одночасно потрібно надіслати до суду апеляційної інстанції.

В апеляційній скарзі потрібно зазначити, в чому саме полягає необґрунтованість чи незаконність судового рішення, і сформулювати свої вимоги до апеляційного суду. Саме в межах цих вимог апеляційний суд переглядатиме справу.

Якщо особа *оскаржує постанову суду*, то апеляційну скаргу слід подати протягом 10 днів із дня її проголошення. А в тих випадках, коли через складність конкретної адміністративної справи суд відклав на певний строк (але не більше 5 днів із дня закінчення розгляду справи) складання постанови в повному обсязі, а також у разі оскарження постанови, ухваленої за наслідками письмового провадження, апеляційну скаргу потрібно подати не пізніше 10 днів із дня отримання копії постанови.

Якщо особа оскаржує *ухвалу суду*, тоді апеляційну скаргу слід подати протягом 5 днів із дня її проголошення, а вразі постановлення ухвали в письмовому провадженні або без виклику особи, яка її оскаржує, або коли суд відклав на певний строк (але не більше 5 днів із дня проголошення ухвали) складання оскаржуваної ухвали у повному обсязі, – з дня отримання такою особою копії відповідної ухвали.

Важливо! Якщо особа з поважних причин¹ пропустила строк подання апеляційної скарги, то потрібно одночасно зі скаргю подати заяву із клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження з обґрунтуванням поважності причин його пропущення та наведенням відповідних доказів. Таке клопотання може бути викладено в самій апеляційній скарзі. Пам'ятайте, що незнання положень КАС щодо строків оскарження не є поважною причиною пропущення строку.

1 Наприклад, захворювання, що унеможливило своєчасно підготувати заяву чи скаргу або підшукати представника, тощо.

Зміст апеляційної скарги

Найменування суду, до якого подається апеляційна скарга, а також суду першої інстанції, який виніс оскаржуване рішення та через який подається апеляційна скарга

Зазначення адміністративного суду апеляційної інстанції, який переглядатиме адміністративну справу в апеляційному порядку.

Наприклад:

Київський апеляційний адміністративний суд через Окружний адміністративний суд міста Києва

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає апеляційну скаргу (найменування для юридичної особи); поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає скаргу (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Київ, 01000. Тел. 8-044-000-00-00

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо скаргу від імені сторони чи третьої особи подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua

Назва документа із
зазначенням судового
рішення, що оскаржується

Наприклад:

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА

на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва у справі №11 а 1111 від 1 грудня 2015 р. за адміністративним позовом Петренка П. П. до Київської міської державної адміністрації про визнання протиправним розпорядження і його скасування

Вимоги особи, яка
подає скаргу, до суду
апеляційної інстанції, та їх
обґрунтування

Тут потрібно детально описати, в чому саме полягає неправильність чи неповнота дослідження доказів і встановлення обставин у справі та (або) застосування судом першої інстанції норм права. У разі необхідності дослідження нових доказів потрібно обґрунтувати, чому неможливо було подати такі докази під час розгляду справи в суді першої інстанції.

Далі після слова «прошу» слід навести свої вимоги щодо судового рішення, що оскаржується.

Наприклад:

- змінити постанову/ухвалу (вказати, як саме);
- скасувати постанову/ухвалу та прийняти нову (вказати, про що саме);
- скасувати ухвалу, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції;
- скасувати постанову/ухвалу та залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;
- визнати постанову/ухвалу нечинною та закрити провадження у справі.

Процесуальні клопотання
(у разі необхідності)

За потреби сторона має право у скарзі заявити необхідні клопотання.

Наприклад, про:

- поновлення пропущеного строку для апеляційного оскарження постанови / ухвали суду першої інстанції;
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати;
- призначення судової експертизи;
- забезпечення позову;
- витребування нових доказів;
- особисту участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції при розгляді справи або про розгляд справи за відсутності особи;
- виклик свідка тощо.

Клопотання мають бути обґрунтовані і конкретні. Наприклад, заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити, які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце проживання чи роботи.

Перелік матеріалів, що
додаються до апеляційної
скарги

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до апеляційної скарги. Обов'язково слід приєднати копії скарги та всіх документів, доданих до неї відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також додаються:

- докази (у разі необхідності);
- документ (квитанція) про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо скаргу подає представник і такий документ не подавався раніше).

Дата й підпис

Апеляційна скарга має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

Слід пам'ятати, що в апеляційній скарзі потрібно зазначити, чи бажає скаржник взяти участь у судовому засіданні при розгляді справи в суді апеляційної інстанції, чи хоче, щоб суд розглянув справу за його відсутності. Клопотання про апеляційний розгляд за відсутності скаржника доцільно заявляти, якщо перегляд справи не вимагає дослідження доказів та встановлення обставин у справі. За відсутності від осіб, які беруть участь у справі, клопотань про розгляд апеляційної скарги за їх участю, суд апеляційної інстанції розгляне справу в письмовому провадженні, тобто за відсутності осіб, які беруть участь у справі. За результатами розгляду справи в письмовому провадженні суд направить сторонам копію ухваленого ним судового рішення.

Апеляційна скарга подається в письмовій формі. До неї додається документ, що підтверджує сплату судового збору, якщо скаржник не звільнений від його сплати, а також копії скарги й усіх доданих документів для інших осіб, які беруть участь у справі. За подання до адміністративного суду апеляційної скарги на рішення суду, заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду судовий збір сплачується в розмірі 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги, а за подання апеляційної скарги на ухвалу суду; заяви про приєднання до апеляційної скарги на ухвалу суду – 1 розмір мінімальної заробітної плати.

Якщо в будь-який момент до закінчення апеляційного розгляду справи скаржник вирішить відмовитися від поданої ним апеляційної скарги, він може зробити це, звернувшись до суду з відповідним клопотанням. До початку розгляду справи судом апеляційної інстанції скаржник має право відкликати апеляційну скаргу, а друга сторона має право визнати апеляційну скаргу обґрунтованою в повному обсязі чи в певній частині.

Крім того, до закінчення апеляційного розгляду позивач може відмовитися від свого адміністративного позову, заявленого в суді першої інстанції, а також досягти примирення з відповідачем.

Змінити апеляційну скаргу скаржник може протягом строку на апеляційне оскарження, тобто протягом 10 днів із дня проголошення або отримання постанови суду першої інстанції, в разі відкладення судом на певний строк складання постанови вповному обсязі, та/чи 5 днів із дня проголошення судом або отримання скаржником ухвали в разі відкладення судом на певний строк складання ухвали в повному обсязі, обґрунтувавши необхідність таких змін.

У разі, коли апеляційну скаргу на судові рішення у справі вже подав інший учасник процесу, і його вимоги збігаються з позицією зацікавленої особи, така особа може приєднатися до цієї скарги вбудь-який час до закінчення апеляційного розгляду. Для цього потрібно звернутися до суду апеляційної інстанції з відповідною заявою про приєднання. До заяви про приєднання до апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору (див. вище).

Якщо протягом встановлених законом строків ніхто не виявив наміру оскаржити судові рішення в апеляційному порядку (тобто, якщо не було подано апеляційну скаргу), то воно набирає законної сили і стає обов'язковим для виконання.

Якщо апеляційна скарга подана особою після закінчення встановлених строків, і особа не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані в заяві, визнані неповажними, вона залишається без руху. При цьому протягом тридцяти днів із моменту отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху особа має право звернутися до суду апеляційної інстанції з заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку. Якщо заяву не буде подано в зазначений строк або вказані в заяві підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті апеляційного провадження. Незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті

апеляційного провадження в разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення.

Потрібно мати на увазі, що особливий порядок оскарження судових рішень, зокрема щодо строків оскарження, встановлено у спорах, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму (ст. 177 КАС).

Які вимоги можна заявити до апеляційного суду?

В апеляційній скарзі слід правильно сформулювати вимоги до суду апеляційної інстанції, тобто про бажане для скаржника рішення за результатами апеляційного оскарження. При цьому потрібно враховувати повноваження суду апеляційної інстанції, що визначені ст.ст. 198-204 КАС. Так, оскаржуючи в апеляційному порядку постанову, скаржник має право просити суд:

1) змінити постанову суду першої інстанції (у випадках, якщо суд першої інстанції правильно по суті вирішив справу, але із помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права, або вирішив не всі позовні вимоги);

2) скасувати постанову суду першої інстанції та прийняти нову постанову (в разі неповного з'ясування обставин, що мають значення для справи; недоведеності обставин, що мають значення для справи, які суд встановив; невідповідності висновків суду дійсним обставинам у справі; допущення судом порушень норм матеріального чи процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи; розгляду і вирішення справи неповноважним судом; участі в ухваленні постанови судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості; ухвалення чи підписання постанови не тим суддею, який розглянув справу);

3) скасувати постанову суду першої інстанції і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі (у випадках, якщо така постанова була прийнята помилково, оскільки були підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі);

4) визнати нечинною постанову суду першої інстанції й закрити провадження у справі (якщо суд першої інстанції прийняв законну та обґрунтовану постанову, а обставини, які є підставою для закриття провадження у справі, виникли після його ухвалення).

При апеляційному оскарженні ухвали суду скаргник може просити суд апеляційної інстанції:

1) змінити ухвалу суду першої інстанції (у випадках, якщо суд першої інстанції вирішив не всі питання, що належало вирішити ухвалою, або помилково застосував норми матеріального чи процесуального права, хоча по суті питання вирішено правильно);

2) скасувати ухвалу суду першої інстанції та постановити нову (у випадках неповного з'ясування обставин, що мають значення для постановлення відповідної ухвали, недоведеності обставин, що мають значення для постановлення ухвали, які суд визнав встановленими, невідповідності висновків дійсним обставинам, допущення порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до неправильного вирішення питання; розгляду і вирішення питання неповноважним судом; участі в постановленні ухвали судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості; постановлення чи підписання ухвали не тим суддею, який розглянув справу);

3) скасувати ухвалу суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду (у випадках неповного з'ясування судом обставин, що мають значення для справи чи вирішення питання; недоведеності обставин, що мають значення для справи чи вирішення питання, які суд першої інстанції вважає

встановленими; невідповідності висновків суду обставинам справи; порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до неправильного вирішення справи чи питання);

4) скасувати ухвалу суду першої інстанції і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі (у випадках, якщо така ухвала була прийнята помилково, оскільки були підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі);

5) визнати ухвалу нечинною та закрити провадження у справі (у випадках, якщо обставини, які стали підставою для закриття провадження, виникли після постановлення ухвали).

Відкриття апеляційного провадження

Через три дні після закінчення строку на подання апеляційної скарги суд першої інстанції надсилає всі подані матеріали разом зі справою до адміністративного суду апеляційної інстанції.

Якщо з певних причин апеляційні скарги надійшли до суду першої інстанції після направлення справи до апеляційного адміністративного суду, то такі скарги будуть надіслані не пізніше наступного робочого дня після їх надходження.

У день надходження справи до апеляційного суду вона реєструється і не пізніше наступного дня передається відповідному судді-доповідачу, який вивчає матеріали і протягом 3 днів має вирішити питання щодо відкриття апеляційного провадження.

Якщо жодних перешкод для відкриття провадження не буде виявлено, суддя-доповідач постановить відповідну ухвалу і протягом 10 днів після цього повинен надіслати її копії скаржнику, а також іншим особам, які беруть участь у справі, додавши копії апеляційної скарги.

Якщо особа подасть апеляційну скаргу, не дотримавши якоїсь із встановлених законом вимог щодо оформлення, додатків до

апеляційної скарги або не сплатить судовий збір у належному розмірі, суддя-доповідач постановить ухвалу про залишення такої скарги без руху. У цій же ухвалі суддя встановить строк, протягом якого особа зможе усунути вказані судом недоліки. Якщо недоліки не буде своєчасно виправлено, то суд поверне скаргнику апеляційну скаргу, і він втратить право на апеляційне оскарження у зв'язку із закінченням строків оскарження.

Крім того, суддя також поверне апеляційну скаргу, якщо така справа не підсудна адміністративному апеляційному суду, якому адресовано скаргу.

При вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження суддя відмовить у його відкритті, якщо:

- 1) справа не підлягає апеляційному розгляду в порядку адміністративного судочинства;
- 2) є ухвала про закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від апеляційної скарги на це саме судове рішення;
- 3) є ухвала про відмову в задоволенні апеляційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою на це саме судове рішення.

Касаційне оскарження

Хто має право на оскарження?

Право на касаційне оскарження мають ті самі особи, що й мають право на апеляційне оскарження. Отже, особа має право звернутися до суду касаційної інстанції у справі, в якій вона брала участь як сторона, третя особа чи представник, а також якщо особа не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Сторони, треті особи, інші особи, інтересів яких стосується

судове рішення, можуть його оскаржити особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав такий представник участь у процесі розгляду справи судом першої чи апеляційної інстанції. Повноваження представника обов'язково мають бути підтверджені доданим до касаційної скарги документом. Повноваження щодо оскарження судових рішень у справі повинні бути обумовлені у виданій представникові довіреності. На відміну від апеляційного провадження, довіреність належить подати незалежно від того, чи є вона в матеріалах справи, оскільки деякі рішення суд касаційної інстанції може ухвалити, не витребовуючи справу, а тому він повинен переконатися в тому, що представник має належні повноваження.

Які судові рішення можна оскаржити?

У касаційному порядку можуть бути оскаржені постанови та ухвали судів першої та (або) апеляційної інстанцій. Однак важливо, що постанови й ухвали суду першої інстанції можуть бути переглянуті в касаційному порядку лише після їх перегляду в суді апеляційної інстанції. Тобто не можна звернутися відразу до суду касаційної інстанції, якщо справа не переглядалася в апеляційному порядку.

Також у касаційному порядку може бути оскаржено не кожна ухвалу. Ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції може бути оскаржено в касаційному порядку самостійно, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі, тобто це ухвали про:

- 1) залишення позовної заяви (апеляційної скарги) без руху;
- 2) повернення позовної заяви (апеляційної скарги);
- 3) відмову у відкритті провадження в адміністративній справі (апеляційного провадження);
- 4) залишення позовної заяви (заяви про апеляційне оскарження, апеляційної скарги) без розгляду;

5) зупинення провадження у справі (апеляційного провадження);

6) закриття провадження у справі (апеляційного провадження).

Заперечення на всі інші ухвали можуть бути включені до касаційної скарги на постанову суду, ухвалену за наслідками апеляційного провадження.

Важливо! Судові рішення у справах, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму (ст. 177 КАС), рішення суду із приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 171-2 КАС) не можна оскаржувати взагалі.

Також не можна оскаржувати в касаційному порядку судові рішення у справах, розглянутих у скороченому провадженні, зокрема, щодо зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії щодо розгляду звернення особи; щодо пенсійних виплат та інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг (ст. 183-2 КАС).

■ Підстави та мотиви касаційного оскарження

Касаційну скаргу можна подавати лише, якщо скаржник вважає, що суди попередніх інстанцій неправильно застосували норми матеріального або процесуального права, що привело до неправильного вирішення справи чи питання. Тобто, на відміну від апеляційного оскарження, підставами касаційного оскарження можуть бути помилки судів першої та (або) апеляційної інстанцій лише у питаннях права (застосування норм матеріального та процесуального права), але не в питаннях факту.

Порушення норм права може виявлятися у:

- 1) застосуванні норми, яку не належало застосовувати у відповідній ситуації;
- 2) незастосуванні норми, яку належало застосувати;
- 3) наданні застосованій нормі неправильного тлумачення.

Важливо! Якщо недоліки судового рішення першої та апеляційної інстанцій можна усунути ухваленням додаткового судового рішення (ст. 168 КАС), виправленням описки чи очевидної арифметичної помилки в судовому рішенні (ст. 169 КАС), роз'ясненням судового рішення (ст. 170 КАС), тоді доцільно застосовувати саме ці механізми, а не оскарження судового рішення.

За наявності обставин, що об'єктивно існували на момент вирішення адміністративної справи в суді першої або апеляційної інстанції, але не були відомі і не могли бути відомі суду та хоча б одній особі, яка брала участь у справі, така особа може використати механізм перегляду справи за нововиявленими обставинами (глава IV розділу IV КАС), а не оскарження судового рішення.

■ Який порядок касаційного оскарження?

За наявності в особи права на касаційне оскарження та бажання його реалізувати, потрібно звертатися зі скаргою до адміністративного суду касаційної інстанції. Таким судом є Вищий адміністративний суд України. Щоб подати касаційну скаргу найпростіше надіслати її поштою на адресу цього суду (краще рекомендованим листом із повідомленням про вручення поштового відправлення). Оскаржити судові рішення в касаційному порядку можна протягом двадцяти днів із дня проголошення судового рішення апеляційної інстанції, а у випадках, коли складення постанови було відкладено на певний строк у зв'язку зі складністю адміністративної справи – з дня складення такої постанови в повному обсязі. Якщо судові рішення було ухвалено апеляційною інстанцією в письмовому провадженні, то двадцятиденний строк слід відраховувати після закінчення п'яти днів із дати направлення його копії на адресу скаржника.

У разі, якщо особа подасть касаційну скаргу з недотриманням установленого строку та не заявляє в ній клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження, Вищий адміністративний суд України поверне таку скаргу особі, яка її подала. Проте якщо у скарзі скаржник зазначить поважні причини пропущення строку, суд може поновити його, якщо визнає такі причини обґрунтованими.

Зміст касаційної скарги

Найменування суду, до якого подається касаційна скарга

До Вищого адміністративного суду України

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає касаційну скаргу (найменування для юридичної особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає скаргу (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Київ, 01000. Тел. 8-044-000-00-00

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо скаргу подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, їх посада і місце служби (для посадової чи службової особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає касаційну скаргу)

Наприклад:

КАСАЦІЙНА СКАРГА

на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 1 грудня 2015 р. та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду у справі від 1 січня 2016 р. за адміністративним позовом Петренка П. П. до Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації про визнання протиправним розпорядження і його скасування

Назва документа із
зазначенням судового
рішення, що оскаржується

Наприклад:

Відповідач: Голосіївська районна в м. Києві державна адміністрація,
адреса: вул. Димитрова, 2, м. Київ, 03150. Тел.: 8-044-226-24-57,
ел. пошта: grda@golosiiv.kyiv-city.gov.ua

Вимоги особи, яка подає
скаргу, до суду касаційної
інстанції, та їх обґрунтування

Тут потрібно викласти свої вимоги щодо постанови / ухвали, яку особа
бажає оскаржити, наприклад:

- скасувати судові рішення суду апеляційної інстанції та залишити в силі судові рішення першої інстанції;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і направити справу на новий розгляд або для продовження розгляду
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалити нове судові рішення;
- змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, скасувавши судові рішення суду першої інстанції;
- змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, залишивши судові рішення суду першої інстанції без змін;
- змінити судові рішення суду першої інстанції, скасувавши судові рішення суду апеляційної інстанції.

Також потрібно зазначити, чи оскаржує особа постанову / ухвалу повністю або частково та описати, в чому полягає порушення норм матеріального чи процесуального права.

Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)

За потреби особа має право у скарзі заявити необхідні клопотання, наприклад, про:

- поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження постанови / ухвали суду;
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати;
- зупинення виконання оскарженого рішення суду;
- особисту участь у судовому засіданні при касаційному розгляді справи тощо.

Перелік матеріалів, що додаються до касаційної скарги

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до касаційної скарги. Обов'язково слід приєднати копії скарги та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також необхідно додати:

- копії судових рішень, що оскаржуються;
- квитанцію про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо касаційну скаргу подає представник (навіть якщо такий документ є в матеріалах справи).

Дата й підпис

Касаційна скарга має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання

За подання касаційної скарги на рішення суду, заяви про приєднання до касаційної скарги на рішення суду сплачується судовий збір у розмірі 120 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, а на ухвалу суду 1 розмір мінімальної заробітної плати.

Якщо в будь-який момент до закінчення касаційного розгляду справи скаржник захоче відмовитися від поданої ним скарги, він може зробити це, звернувшись із відповідним клопотанням до суду. Відкликати касаційну скаргу скаржник має право до початку розгляду справи судом касаційної інстанції.

Особа, яка подала касаційну скаргу, має право доповнити чи змінити її протягом строку на касаційне оскарження, обґрунтувавши необхідність таких змін чи доповнень.

Крім того, до закінчення касаційного розгляду скаржник може відмовитися від свого адміністративного позову, заявленого в суді першої інстанції, а також досягти примирення з відповідачем.

У разі, якщо касаційну скаргу на судові рішення у справі вже подав інший учасник процесу, і його вимоги збігаються з вимогами зацікавленої особи, така особа може приєднатися до цієї скарги в будь-який час до закінчення касаційного розгляду. Для цього потрібно звернутися з відповідною заявою про приєднання до Вищого адміністративного суду України. При цьому до заяви про приєднання до касаційної скарги необхідно додати документ про сплату судового збору (див. вище).

Слід пам'ятати: якщо скаржник бажає особисто взяти участь у судовому засіданні при розгляді справи Вищим адміністративним судом України, про це потрібно зазначити в касаційній скарзі або викласти в окремій заяві. Але оскільки Вищий адміністративний суд України досліджує лише правові питання, участь скаржника зазвичай не впливатиме на результат розгляду справи, тому всі свої правові аргументи слід викласти у касаційній скарзі. Якщо клопотання про касаційний розгляд справи за участі будь-якої з

осіб, які беруть участь у справі, не буде подано, суд вирішуватиме справу в письмовому провадженні. За результатами розгляду суд направить сторонам копію ухваленого ним рішення.

Які вимоги можна заявити до суду касаційної інстанції?

У касаційній скарзі потрібно викласти вимоги до Вищого адміністративного суду України щодо оскаржуваного судового рішення та обґрунтувати їх. Зокрема, скаржник може просити суд скасувати судові рішення:

1) суду апеляційної інстанції та залишити в силі судові рішення суду першої інстанції (якщо судові рішення суду першої інстанції було ухвалене відповідно до закону і скасоване, визнане нечинним або змінене рішенням суду апеляційної інстанції помилково);

2) судів першої та /або апеляційної інстанцій із направленням справи на новий розгляд (у випадках порушення норм процесуального права, які унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи);

3) судів першої та/або апеляційної інстанцій із направленням справи для продовження розгляду (в разі порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до постановлення незаконної ухвали, що перешкоджає подальшому провадженню у справі);

4) судів першої та апеляційної інстанцій і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі (у випадках, якщо судові рішення було ухвалене помилково, оскільки були підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі);

5) судів першої та апеляційної інстанцій і ухвалити нове рішення (якщо попередні рішення є незаконними, і для ухвалення нового рішення немає необхідності досліджувати докази та встановлювати обставини).

Скаржник також може просити змінити оскаржене судові рішення, якщо суд вирішив не всі вимоги або помилково застосував норми матеріального чи процесуального права до частини з вимог.

Також можна просити суд касаційної інстанції визнати законні судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закрити провадження у справі, якщо після їх ухвалення виникли обставини, які є підставою для закриття провадження у справі, та ці судові рішення ще не виконані.

Відкриття касаційного провадження

Касаційна скарга реєструється в суді касаційної інстанції в день її надходження та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу. Після цього суддя у дводенний строк вирішує питання щодо відкриття касаційного провадження та постановляє про це відповідну ухвалу. Разом із постановленням ухвали про відкриття провадження суддя витребує справу з суду, в якому вона знаходиться.

Якщо особа подасть касаційну скаргу без дотримання встановлених законом вимог щодо її форми, структури та додатків до неї або не сплатить судовий збір за її подання (крім випадків звільнення від його сплати), суддя постановить ухвалу про залишення такої скарги без руху. В цій же ухвалі скаржнику буде запропоновано строк, протягом якого він зможе усунути недоліки. Однак, якщо впродовж цього строку недоліки не будуть усунуті, суд постановить ухвалу про повернення касаційної скарги.

Суддя також повертає касаційну скаргу, якщо її подала особа, яка не має адміністративно-процесуальної дієздатності чи відповідних повноважень, або така справа не підсудна Вищому адміністративному суду України, або ж якщо особа, яка подала скаргу, відкликала її до відкриття касаційного провадження у справі.

Крім того, при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження суддя відмовить у його відкритті, якщо:

- 1) справа не підлягає касаційному розгляду в порядку адміністративного судочинства;
- 2) справа не переглядалася в апеляційному порядку;

3) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від касаційної скарги на це саме судове рішення;

4) є ухвала про відмову у задоволенні касаційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на це саме судове рішення;

5) касаційна скарга є необґрунтованою і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи.

Про повернення касаційної скарги або відмову у відкритті касаційного провадження суддя постановляє ухвалу, копія якої разом із доданими до скарги матеріалами направляються особі, яка подавала касаційну скаргу, а касаційна скарга залишається в суді касаційної інстанції.

Слід мати на увазі, що оскаржити судове рішення в касаційному порядку особа, яка бере участь у справі, може лише протягом передбаченого законом строку. Якщо особа подасть касаційну скаргу після сплину строку на касаційне оскарження, суддя-доповідач поверне її, якщо особа не ставить питання про поновлення строку. Однак при зверненні з касаційною скаргою особа можете просити суд про поновлення строку і якщо доведе поважність причин пропущення – суд своєю ухвалою поновить строк на касаційне оскарження.

Перегляд судових рішень Верховним Судом України

■ Хто має право ініціювати перегляд?

Право на звернення про перегляд судового рішення Верховним Судом України мають сторони та інші особи, які брали участь у справі.

Таку заяву також має право подати особа, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

Особи, які мають право подати заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом, можуть звертатися до суду особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав такий представник участь у процесі розгляду справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанцій. Важливо лише, щоб повноваження щодо оскарження судових рішень були обумовлені у виданій представнику довіреності.

■ Підстави, мотиви і предмет перегляду

Завданням перегляду судових рішень Верховним Судом України є перевірка судових рішень *касаційної інстанції* в адміністративних справах на предмет правильності застосування права.

Заява про перегляд судових рішень в адміністративних справах до Верховного Суду України може бути подана винятково з підстав, передбачених статтею 237 КАС, зокрема:

1) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;

2) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності справ або встановленої законом юрисдикції адміністративних судів;

3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, на теперішній час є Європейський суд із прав людини;

4) порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення Вищим адміністративним судом України незаконного судового рішення з питань, передбачених статтею 171-1 КАС, що регулює

особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

5) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування вподібних правовідносинах норм матеріального права.

Як звернутися до Верховного Суду України про перегляд?

Щоб ініціювати перегляд судового рішення Верховним Судом України потрібно подати відповідну заяву.

Заява про перегляд судових рішень подається протягом трьох місяців із дня ухвалення судового рішення, щодо якого особою заявлено клопотання про перегляд, або з дня ухвалення судового рішення, на яке здійснюється посилання на підтвердження підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, чи процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності справ чи встановленої законом юрисдикції адміністративних судів, якщо воно ухвалено пізніше, але не пізніше одного року з дня ухвалення судового рішення, про перегляд якого подається заява.

Якщо ж заява стосується перегляду судового рішення з підстав встановлення Європейським судом із прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, то заяву про перегляд потрібно подати не пізніше одного місяця з дня, коли особі, на користь якої ухвалено рішення Європейського суду, стало або мало стати відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного. Остаточними відповідно до ст. 44 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є:

1) рішення Великої палати Європейського суду з прав людини;

2) рішення палати Європейського суду з прав людини, якщо сторони заявили про те, що вони не будуть звертатися зі клопотанням про передавання справи на розгляд Великої палати; або через 3 місяці від дати ухвалення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлене; або якщо колегія Великої палати відхилила клопотання про передання справи на розгляд Великої палати.

Заява про перегляд судових рішень із підстав порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення Вищим адміністративним судом України незаконного судового рішення з питань, передбачених статтею 171-1 КАС, що регулює особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, може бути подана не пізніше десяти днів із дня ухвалення судового рішення, щодо якого заявлено клопотання про перегляд.

Заява про перегляд судового рішення з підстави невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції висновку, викладеному в постанові Верховного Суду України щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права, подається протягом трьох місяців із дня ухвалення судового рішення, щодо якого подається заява про перегляд, або з дня прийняття постанови Верховного Суду України, на яку здійснюється посилання на підтвердження цієї підстави, але не пізніше одного року з дня ухвалення судового рішення, про перегляд якого подається заява.

У разі пропусчення вищезазначених строків звернення до Верховного Суду України з причин, визнаних поважними, суд за клопотанням особи, яка подала заяву про перегляд судового рішення,

може поновити цей строк у межах одного року з дня ухвалення судового рішення, про перегляд якого подається заява. Питання про поновлення строку вирішується колегією суддів під час вирішення питання про допуск справи до провадження.

Заява про перегляд судового рішення подається в письмовій формі безпосередньо до Верховного Суду України.

За подання заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом сплачується судовий збір – 130 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви та скарги, крім випадків звільнення від його сплати або подання заяви про перегляд судового рішення з підстав встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Зміст заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України

Найменування суду, до якого подається скарга

До Верховного Суду України

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає заяву (найменування для юридичної особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає заяву (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Київ, 01000. Тел. 8-044-000-00-00

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо заяву подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, їх посада і місце служби (для посадової чи службової особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає заяву)

Наприклад:

Відповідач: Голосіївська районна в м. Києві державна адміністрація, адреса: вул. Димитрова, 2, м. Київ, 03150. Тел.: 8-044-226-24-57, ел. пошта: grda@golosiiv.kyiv-city.gov.ua

Назва документа із зазначенням судового рішення, яке слід переглянути

Наприклад:

**ЗАЯВА
ПРО ПЕРЕГЛЯД ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ**
постанови Вищого адміністративного суду України від 1 лютого 2016 р. у справі за адміністративним позовом Петренка П. П. до Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації про визнання протиправним розпорядження і його скасування

Обґрунтування підстав для перегляду судових рішень, передбачених статтею 237 КАС

Підстави перегляду судових рішень в адміністративних справах (ст. 237 КАС):

- 1) неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;
- 2) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права _ при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності справ чи встановленої законом юрисдикції адміністративних судів;
- 3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом;
- 4) порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення Вищим адміністративним судом України незаконного судового рішення з питань, передбачених статтею 171-1 КАС;
- 5) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції, викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права.

**Вимоги заявника до
Верховного Суду України та їх
обґрунтування**

Потрібно викласти свої вимоги щодо постанови / ухвали, яку заявник оскаржує. Заявник може просити Верховний Суд України за наявності підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4 частини першої статті 237 КАС:

1) в разі порушення судом (судами) норми процесуального права, що перешкоджає подальшому провадженню у справі або полягає у порушенні правил підсудності справ чи встановленої законом юрисдикції адміністративних судів:

а) скасувати судові рішення повністю або частково і передати справу на розгляд до відповідного суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції;

б) скасувати судові рішення повністю або частково і закрити провадження у справі повністю або в певній частині;

2) у разі неправильного застосування судом (судами) норми матеріального права, що призвело до неправильного вирішення спору:

а) скасувати судові рішення (судові рішення) та ухвалити нове судове рішення чи змінити судове рішення;

б) скасувати судові рішення (судові рішення) та залишити в силі судове рішення (судові рішення), що було помилково скасовано судом апеляційної та / або касаційної інстанції.

За наявності підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 237 КАС:

1) скасувати судові рішення (судові рішення) повністю або частково і прийняти нове судове рішення чи змінити судове рішення;

2) скасувати судові рішення (судові рішення) повністю або частково і передати справу на новий розгляд до суду, який ухвалив оскаржуване судове рішення;

3) скасувати судові рішення і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду.

Суд не має права передати справу на новий розгляд в інших випадках, ніж зазначені у підпункті «а» пункту 1 частини другої та пункті 2 частини третьої статті 243 КАС.

Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)

За потреби заявник має право у скарзі заявити необхідні клопотання, **наприклад, про:**

- поновлення пропущеного строку на оскарження постанови / ухвали суду за винятковими обставинами;
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати;
- зупинення виконання оскарженого рішення суду;
- особисту участь в судовому засіданні Верховного Суду України при розгляді справи тощо

Перелік матеріалів, що
додаються до заяви

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до заяви. Обов'язково слід приєднати:

- 1) копії заяви відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі;
- 2) копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву;
- 3) копії різних за змістом судових рішень, якщо заява подається з підстав, передбачених **пунктами 1, 2, 4** частини першої статті 237 КАС;
- 4) копія постанови Верховного Суду України, якщо заява подається з підстави, передбаченої **пунктом 5** частини першої статті 237 КАС;
- 5) копія рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною (ЄСПЛ), або клопотання особи про витребування копії такого рішення в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи (Міністерство юстиції України), якщо її немає в розпорядженні особи, яка подала заяву, _ в разі подання заяви про перегляд судових рішень з підстави, передбаченої пунктом 3 частини першої статті 237 КАС;
- 6) документ про сплату судового збору. За подання і розгляд заяви з підстави, встановленої пунктом 2 частини першої статті 237 КАС, судовий збір не сплачується;
- 7) довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник (навіть якщо такий документ подавався раніше).

Дата й підпис

Заява про перегляд має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

Заява про перегляд судового рішення повинна бути зареєстрована у Верховному Суді України в день її надходження та не пізніше наступного дня бути передана судді-доповідачу, який протягом трьох днів здійснює перевірку відповідності заяви вимогам КАС. У разі встановлення, що заяву подано без додержання вимог статей 239 та 239-1 КАС, суд письмово повідомляє заявника про недоліки заяви та строк, протягом якого він зобов'язаний їх усунути.

Якщо заявник в установленний строк усуне недоліки заяви, вона буде вважатися поданою в день первинного її подання до Верховного Суду України.

Заява повертається особі, яка її подала, якщо:

1) заяву подано без додержання вимог статей 239 та 239-1 КАС – недотримання вимог змісту та порядку подання заяви, і заявник не усунув її недоліки протягом встановленого строку;

2) заяву від імені заявника підписано особою, яка не має повноважень на її підписання;

3) заяву подано від імені особи, яка не має повноважень на ведення справи;

4) є ухвала Верховного Суду України про відмову в допуску справи до провадження за наслідками розгляду заяви, поданої в цій справі з аналогічних підстав.

Повернення заяви з вищезазначених підстав не перешкоджає повторному зверненню заявника в разі належного оформлення заяви або з інших підстав, ніж ті, які були предметом розгляду.

Допуск справи до провадження

Питання про допуск справи до провадження вирішується самим Верховного Суду України без виклику осіб, які беруть участь у справі. Їм надсилається копія ухвали про відкриття провадження або про відмову

в допуску справи до провадження разом із копією заяви. Строк розгляду справи Верховним Судом України не може перевищувати одного місяця з дня призначення справи до розгляду.

За наслідками розгляду справи Верховний Суд України приймає одну з таких постанов:

- про повне або часткове задоволення заяви;
- про відмову в задоволенні заяви.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом.

Не пізніше п'яти днів із дня закінчення розгляду справи Постанова Верховного Суду України повинна бути виготовлена та направлена заявнику та особам, які беруть участь у справі,

Висновок щодо застосування норм права, викладений у постанові Верховного Суду України, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновок має враховуватися іншими судами загальної юрисдикції при застосуванні таких норм права. Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, тільки з наведенням відповідних мотивів. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Перегляд за нововиявленими обставинами

Хто має право ініціювати перегляд?

Особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право ініціювати перегляд судового рішення, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами. Однією з умов

наявності права на перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є те, що особа під час розгляду справи за добросовісного ставлення до реалізації своїх прав і виконання обов'язків не знала і не могла знати про певні обставини, при врахуванні яких суд міг би ухвалити інше рішення.

Особи, які мають право ініціювати перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, можуть звертатися до суду особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав раніше такий представник участь у процесі розгляду справи судом.

Підстави, мотиви і предмет перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами

Провадження за нововиявленими обставинами має на меті перегляд справи з фактичного й /або правового боку у зв'язку з виявленням обставин, про які не міг знати адміністративний суд. Підставою такого провадження є виявлення обставин, які об'єктивно існували на момент вирішення адміністративної справи, але не були відомі і не могли бути відомі ні суду, ні заявникові.

За нововиявленими обставинами можуть бути переглянуті постанови або ухвали в адміністративній справі суду будь-якої інстанції, що набрали законної сили.

Підставами перегляду за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі на момент розгляду справи особі, яка звертається із заявою;

2) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що спричинили ухвалення незаконного або необґрунтованого судового рішення;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

4) скасування судового рішення, яке стало підставою для прийняття постанови чи постановлення ухвали, що належить переглянути;

5) встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано.

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час розгляду справи, допускається тільки тоді, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність фізичної особи.

Як звернутися до суду про перегляд?

Щоб ініціювати перегляд судового рішення в адміністративній справі за нововиявленими обставинами, потрібно звернутися із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Таку заяву потрібно подати протягом одного місяця з моменту, коли заявник дізнався або міг дізнатися про такі обставини. При цьому заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у зв'язку зі встановленням вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення, може бути подана не пізніше ніж через три роки з дня набрання судовим рішенням законної сили. В разі, якщо така заява подана до адміністративного суду після закінчення цього строку, адміністративний суд відмовляє у відкритті провадження за нововиявленими обставинами, незалежно від поважності причини пропуску цього строку.

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який перший допустив помилку при вирішенні справи внаслідок незнання про існування певної обставини.

Наприклад, якщо обставина мала значення для ухвалення рішення судом першої інстанції, то незважаючи на подальші помилкові рішення з цієї ж обставини судів наступних інстанцій, необхідно і достатньо, щоб рішення суду за нововиявленими обставинами переглянув суд першої інстанції.

За подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами сплачується судовий збір – 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги, крім випадків, коли заявник звільнений від його сплати.

Найменування суду, до якого подається заява

Зазначення конкретного адміністративного суду, який має здійснити перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Наприклад:
Окружний адміністративний суд міста Києва

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає заяву (найменування для юридичної особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає заяву (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Київ, 01000. Тел. 8-044-000-00-00

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо заяву подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, їх посада і місце служби (для посадової чи службової особи), поштова адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає заяву)

Наприклад:

Відповідач: Голосіївська районна в м. Києві державна адміністрація, адреса: вул. Димитрова, 2, м. Київ, 03150. Тел.: 8-044-226-24-57, ел. пошта: grda@golosiiv.kyiv-city.gov.ua

Назва документа із зазначенням судового рішення, яке слід переглянути

Наприклад:

ЗАЯВА

ПРО ПЕРЕГЛЯД ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

постанови Окружного адміністративного суду м. Києва у справі №11а - 1111 від 1 грудня 2015 року за адміністративним позовом Петренка П. П. до Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації про визнання протиправним розпорядження і його скасування

Зазначення нововиявленої обставини, її обґрунтування з посиланням на докази, викладення змісту вимог

Тут потрібно зазначити обставину, яка відповідно до ст. 245 КАСУ може бути підставою для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами. В обґрунтуванні слід підтвердити нововиявлену обставину доказами та пояснити, як вона могла вплинути на судові рішення. Також потрібно викласти свої вимоги до суду, який переглядатиме судові рішення за нововиявленими обставинами (скасувати рішення і прийняти нове, змінити рішення).

Процесуальні клопотання (в разі необхідності)

За потреби особа має право у заяві заявити необхідні клопотання, **наприклад**, про:

- поновлення пропущеного строку на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами;
- зупинення виконання рішення суду, яке слід переглянути;
- виклик свідків тощо.

Клопотання мають бути обґрунтовані і конкретні. Наприклад, заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити, які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце проживання чи роботи. Клопотання також можна викласти в окремому документі і додати їх до заяви.

Перелік матеріалів, що додаються до заяви

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Обов'язково слід приєднати копії заяви та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також необхідно додати:

- письмові докази, що вони є взаявника (наприклад копії судового рішення, про перегляд якого ставиться питання, докази нововиявленої обставини тощо);
- квитанцію про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

Дата й підпис

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

Заявник може відмовитись від поданої ним заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами в будь-який момент до початку розгляду справи всудовому засіданні. Проте слід пам'ятати, що в такому разі заявник не зможе повторно звернутися щодо цього судового рішення з такою ж заявою на тих самих підставах.

Відкриття провадження про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами реєструється в адміністративному суді і передається судді, який не пізніше наступного дня після надходження заяви до суду вирішує питання про відкриття провадження про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

У розгляді заяви та перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами не може брати участь суддя, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання.

При позитивному вирішенні питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами суддя призначає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє осіб, які беруть участь у справі, та одночасно надсилає їм копії заяви про перегляд. Неприбуття на судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви і перегляду судового рішення. За клопотанням заявника суд своєю ухвалою може зупинити виконання судового рішення, яке переглядається за нововиявленими обставинами, до закінчення перегляду.

Якщо особа подасть заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без дотримання встановлених законом вимог щодо її форми, структури та додатків до неї, або не сплатить судовий збір за її подання (крім випадків звільнення від його сплати), суд постановить ухвалу про залишення такої заяви без руху та встановить строк для усунення недоліків. Якщо впродовж цього строку недоліки не будуть усунуті, суд постановить ухвалу про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Крім того, суд повертає заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у випадках, якщо її подала особа, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності чи повноважень, або така справа не підсудна суду, на адресу якого вона надійшла, або ж якщо заявник відкликав свою заяву до відкриття провадження про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Слід мати на увазі, що ініціювати перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами особа може лише протягом передбаченого законом строку. Якщо особа подасть заяву після спливу цього строку, суд поверне її, якщо особа не заявить клопотання про поновлення строку. Однак, звертаючись із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, заявник може просити суд про поновлення строку. Якщо він переконає його у поважності причин пропущення – суд своєю ухвалою поновить строк на подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Суд може скасувати постанову чи ухвалу у справі і прийняти нову постанову чи ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення. При ухваленні нового судового рішення суд користується повноваженнями суду відповідної інстанції.

Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими обставинами може бути оскаржено заявником в порядку, встановленому КАС для оскарження судових рішень суду відповідної інстанції. З набранням законної сили новим судовим рішенням в адміністративній справі втрачають законну силу судові рішення інших адміністративних судів у цій справі.

У разі залишення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення інші особи, які брали участь у справі, можуть вимагати компенсації особою, яка подала заяву, судових витрат, понесених ними під час провадження за нововиявленими обставинами.

ПАМ'ЯТКА ПОЗИВАЧА В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ

Права позивача

В адміністративному процесі позивач має такі загальні права:

- на захист прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- на справедливий та неупереджений розгляд справи в розумні строки (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- на розгляд справи адміністративним судом, якому вона підсудна (ч. 4 ст. 6 КАС);
- отримати інформацію про дату, час і місце розгляду справи (ч. 1 ст. 12, п. 1 ч. 3 ст. 49 КАС);
- брати участь у розгляді своєї справи в адміністративному суді будь-якої інстанції в порядку, визначеному КАС (ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- брати участь в адміністративному процесі особисто й / або через представника (ч. 1 ст. 56 КАС);
- користуватися правовою допомогою адвоката чи іншого фахівця в галузі права (ч. 1, 2 ст. 16 КАС);
- заявляти клопотання (п. 3 ч. 3 ст. 49 КАС), зокрема про:
 - звільнення від сплати судових витрат, зменшення їх розміру або розстрочення чи відстрочення їх сплати (ст. 88, п. 5 ч. 1 ст. 106 КАС);
 - відвід судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста або перекладача з підстав, визначених КАС (ч. 2 ст. 30, п. 3 ч. 3 ст. 49 КАС);
 - невідкладний розгляд і вирішення справи (ч. 3 ст. 110 КАС);
 - розгляд справи за відсутності позивача (ч. 4 ст. 122, ч. 3 ст. 187 КАС), а в апеляційному та касаційному провадженні – за його участю (ч. 3 ст. 187, ч. 3 ст. 213 КАС);

- повне чи часткове відтворення технічного запису судового засідання, його роздрукування та отримання копії інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового засідання (оплатне) (ч. 1, 2 ст. 44 КАС);
- поновлення строку звернення до адміністративного суду, поновлення чи продовження процесуального строку, пропущених із поважних причин (ст. 100, 102 КАС);
- знайомитися з матеріалами справи, робити з них виписки, знімати копії, одержувати копії судового рішення (п.п. 2, 9 ч. 3 ст. 49, ч. 1 ст. 119 КАС);
- знайомитися з технічним записом, журналом судового засідання, протоколом про вчинення окремої процесуальної дії та подавати письмові зауваження до них, зокрема щодо їх неповноти та неправильності (ч. 1 ст. 43, п. 8 ч. 3 ст. 49 КАС);
- додатково замовляти за власний рахунок та отримувати в суді засвідчені копії документів і витяги з них (ч. 4 ст. 49, ч. 2 ст. 119 КАС);
- знати про всі судові рішення, які ухвалюються у справі та стосуються його інтересів (п. 1 ч. 3 ст. 49 КАС);
- отримати в адміністративному суді усну або письмову інформацію щодо результатів розгляду його справи, тобто ухвалене судове рішення (ч. 1 ст. 12 КАС);
- на компенсацію відповідачем документально підтверджених судових витрат позивача, який не є суб'єктом владних повноважень (у межах установлених законодавством граничних розмірів), у разі ухвалення рішення на його користь (ч. 1 ст. 94 КАС);
- просити суд визначити грошовий розмір судових витрат, що повинні бути йому компенсовані (ст. 97 КАС).

Щодо адміністративного позову позивач має право:

- просити відповідного службовця апарату адміністративного суду про надання бланку позовної заяви або допомоги в її оформленні, тобто про роз'яснення вимог закону до такого оформлення (ч. 2, 3 ст. 105 КАС);

- звернутися до адміністративного суду з позовною заявою про захист прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах (п. 6 ч. 1 ст. 3 КАС);
- заявити кілька вимог в одній позовній заяві, якщо вони пов'язані між собою і відносяться до юрисдикції адміністративних судів (ч. 1 ст. 21 КАС);
- збільшити або зменшити розмір позовних вимог у будь-який час до закінчення судового розгляду в суді першої інстанції (ч. 1 ст. 51 КАС);
- змінити підставу або предмет адміністративного позову до початку судового розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 51 КАС);
- просити суд про забезпечення адміністративного позову (ч. 1 ст. 117 КАС);
- відкликати позовну заяву як до відкриття провадження в адміністративній справі, так і до закінчення судового розгляду (п. 2 ч. 3 ст. 108, п. 5 ч. 1 ст. 155 КАС);
- відмовитися від адміністративного позову повністю або частково (якщо це не суперечитиме закону чи не порушуватиме чий-небудь права, свободи або інтереси) в будь-який час до закінчення судового розгляду в суді першої інстанції, і так само в суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідного апеляційного чи касаційного розгляду (ч. 1 ст. 51, ч. 1 ст. 112, ч. 1 ст. 136, ч. 1 ст. 194, ч. 1 ст. 218 КАС);
- досягти з відповідачем примирення шляхом взаємних поступок (якщо це не суперечитиме закону чи не порушуватиме чий-небудь права, свободи або інтереси) в будь-який час до закінчення судового розгляду в суді першої інстанції й так само в суді апеляційної чи касаційної інстанції – до закінчення відповідного апеляційного чи касаційного розгляду (ч. 3 ст. 51, ч. 1 ст. 113, ч. 2 ст. 136, ч. 1 ст. 194, ч. 1 ст. 219 КАС).

Для доказування своєї позиції позивач має право:

- подавати докази на підтвердження обставин, якими обґрунтовані позовні вимоги, і брати участь у їх дослідженні (п. 5 ч. 3 ст. 49 КАС);
- просити суд забезпечити докази, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що надання потрібних доказів згодом буде ускладнено або стане неможливим (ч. 1 ст. 73 КАС);
- просити суд витребувати докази, якщо позивач не може самостійно їх подати (ч. 3 ст. 71 КАС);
- просити суд викликати свідка для допиту під час судового розгляду або допитати його в місці його проживання (перебування) чи дати доручення іншому суду допитати його за місцем проживання (перебування) (ч. 1 ст. 78 КАС);
- просити суд призначити експертизу і доручити її проведення відповідній експертній установі або конкретному експертові (ч. 3 ст. 81 КАС);
- домовитися з відповідачем про залучення як експерта певної особи (ч. 3 ст. 81 КАС);
- подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта (ч. 2 ст. 81 КАС);
- ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі (ч. 5 ст. 139), свідкові (ч. 6 ст. 141, ч. 2 ст. 143, ч. 3 ст. 145), експерту (ч. 2 ст. 143, ч. 3 ст. 145, ч. 2 ст. 148), спеціалістові (ч. 2 ст. 143, ч. 3 ст. 145, ч. 2 ст. 149 КАС);
- просити суд вилучити письмовий або речовий доказ з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або вимагати проведення експертизи у випадку фальшивості такого доказу або сумнівів у його достовірності (ч. 3 ст. 143, ч. 4 ст. 146 КАС).

У судовому засіданні позивач має право:

- користуватися рідною мовою або мовою, якою він володіє, а також послугами перекладача в разі неволодіння або недостатнього

володіння державною мовою (ч. 1 ст. 15 КАС; ч.ч. 3, 4 ст. 14 Закону України «Про засади державної мовної політики»);

- давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення (п. 4 ч. 3 ст. 49 КАС);
- давати пояснення як свідок (ч. 1 ст. 65 КАС);
- подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб (п. 7 ч. 3 ст. 49 КАС);
- висловлювати свою думку з питань, які виникають під час розгляду справи (п. 6 ч. 3 ст. 49 КАС);
- ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам під час дослідження доказів (п. 6 ч. 3 ст. 49 КАС).

Після проголошення судового рішення позивач має право:

- оскаржити його в апеляційному та касаційному порядку в частині, що стосується його інтересів, крім випадків, визначених законом (ст. 13, п. 10 ч. 3 ст. 49, ч. 1 ст. 185, ч. 1 ст. 211 КАС);

В апеляційному порядку можна оскаржити постанову суду першої інстанції, яка не набрала законної сили, а також ухвали суду першої інстанції:

- 1) про залишення позовної заяви без руху (ч. 5 ст. 108 КАС);
- 2) про повернення позовної заяви (ч. 5 ст. 108 КАС);
- 3) про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі (ч. 4 ст. 109 КАС);
- 4) щодо передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого (ч. 5 ст. 22 КАС);
- 5) щодо забезпечення доказів (ч. 5, 7 ст. 75 КАС);
- 6) про відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку (ч. 3 ст. 102 КАС);
- 7) щодо забезпечення адміністративного позову (ч. 6 ст. 118 КАС);
- 8) про залишення позовної заяви без розгляду (ч. 2 ст. 155 КАС);
- 9) про зупинення провадження у справі (ч. 4 ст. 156 КАС);

- 10) про закриття провадження у справі (ч. 3 ст. 157 КАС);
 - 11) щодо судових витрат (ч. 2 ст. 98 КАС);
 - 12) про відмову в ухваленні додаткового судового рішення (ч. 5 ст. 168 КАС);
 - 13) щодо внесення виправлень у судове рішення (ч. 3 ст. 169 КАС);
 - 14) щодо роз'яснення судового рішення (ч. 6 ст. 170 КАС);
 - 15) щодо звернення постанови до негайного виконання (ч. 4 ст. 256 КАС);
 - 16) щодо виправлення помилки у виконавчому листі, визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, та стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим листом (ч. 5 ст. 259 КАС);
 - 17) щодо видачі дубліката виконавчого листа (ч. 3 ст. 260 КАС);
 - 18) щодо поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання (ч. 4 ст. 261 КАС);
 - 19) щодо визнання мирової угоди, укладеної на стадії виконання судового рішення (ч. 5 ст. 262 КАС);
 - 20) щодо прийняття відмови стягувача від примусового виконання (ч. 5 ст. 262 КАС);
 - 21) щодо відстрочення або розстрочення виконання, зміни чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення (ч. 3 ст. 263 КАС);
 - 22) щодо заміни сторони виконавчого провадження (ч. 3 ст. 264 КАС);
 - 23) щодо повороту виконання судового рішення (ч. 5 ст. 265 КАС);
- а також:
- 24) окремі ухвали (ч. 3 ст. 166 КАС);
 - 25) додаткові ухвали (ч. 5 ст. 168 КАС), однак лише стосовно питань, ухвали з яких може бути оскаржено.

У касаційному порядку можна оскаржити постанову суду першої інстанції після перегляду її в апеляційному порядку, а також постанову суду апеляційної інстанції. В касаційному порядку можуть бути оскаржені також ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку й ухвали суду апеляційної інстанції, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі.

- подати заяву про перегляд судових рішеньв адміністративній справі Верховним Судом України після розгляду Вищим адміністративним судом України з питань, передбачених статтею 171-1 КАС, що

регулює особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, а також рішення національного суду, яке необхідно переглянути для усунення порушення міжнародних зобов'язань України, встановленого міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною (ст. 236 КАС);

- Заява про перегляд судових рішень в адміністративних справах може бути подана винятково з підстав, передбачених п.п. 1–5 ч. 1 ст. 237 КАС, зокрема:
 - 1) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;
 - 2) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності справ або встановленої законом юрисдикції адміністративних судів;
 - 3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.
 - 4) порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення Вищим адміністративним судом України незаконного судового рішення з питань, передбачених статтею 171-1 КАС, що регулює особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

- 5) невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права.
- подати до адміністративного суду апеляційної (касаційної) інстанції заперечення на скаргу іншого учасника процесу (ч. 1 ст. 191, ч. 1 ст. 216 КАС);
 - доповнити або змінити апеляційну (касаційну) скаргу протягом строку на апеляційне (касаційне) оскарження, обґрунтувавши необхідність таких змін чи доповнень (ч. 1 ст. 193, ч. 1 ст. 218 КАС);
 - приєднатися до скарги іншого учасника процесу, підтримавши її вимоги, в будь-який час до закінчення апеляційного (касаційного) розгляду (ст. 192, 217 КАС);
 - відмовитися від поданої ним скарги до закінчення апеляційного (касаційного) розгляду (ч. 4 ст. 193, ч. 4 ст. 218 КАС);
 - подати заяву про перегляд судового рішення будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами (ст. 246 КАС);
 - відмовитися від своєї заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами до початку розгляду справи в судовому засіданні (ч. 1 ст. 251 КАС).

Щодо виконання судового рішення позивач має право:

- просити суд виправити допущені в судовому рішенні описки, очевидні арифметичні помилки незалежно від того, набрало судове рішення законної сили чи ні (ч. 1 ст. 169 КАС);
- просити суд про роз'яснення судового рішення в його справі, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання (ст. 170 КАС);
- отримати в суді виконавчий лист, якщо судове рішення ухвалено на його користь (ч. 1 ст. 258 КАС);
- звернутися до суду, який видав виконавчий лист, із заявою про видачу дубліката виконавчого листа в разі втрати оригінала (ч. 1 ст. 260 КАС);

- звернутися до суду, який видав виконавчий лист, із заявою про виправлення помилки, допущеної при його оформленні або видачі, або визнати виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню (ч. 2 ст. 259 КАС);
- укласти з боржником в процесі виконання судового рішення мирову угоду (ч. 1 ст. 262 КАС);
- відмовитися від примусового виконання судового рішення (ч. 1 ст. 262 КАС);
- звернутися до суду із заявою про відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення (ч. 1 ст. 263 КАС);
- вимагати накладення штрафу на суб'єкта владних повноважень – відповідача, за невиконання постанови суду або ненадання звіту про виконання постанови суду (ч. 5 ст. 267 КАС);
- подати до суду першої інстанції заяву про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, що вчинені суб'єктом владних повноважень – відповідачем, на виконання постанови суду або на порушення прав позивача, підтверджених такою постановою суду (ч. 9 ст. 267 КАС).

Обов'язки позивача

В адміністративному процесі позивач зобов'язаний:

- добросовісно користуватися належними йому процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки (ч. 2 ст. 49 КАС);
- довести ті обставини, на яких ґрунтуються його вимоги, крім адміністративних справ про протиправність рішень, дій чи бездіяльності відповідача-суб'єкта владних повноважень, де обов'язок довести правомірність свого рішення, дії чи бездіяльності покладено на відповідача (ч. 1, 2 ст. 71 КАС);
- повідомити про наявність поважних причин неможливості прибути до суду (п. 7 ч. 1 ст. 34 КАС);
- під час провадження у справі повідомляти суд про зміну місця проживання (перебування, знаходження), роботи, служби (ч. 1 ст. 40 КАС);

- сплатити судовий збір при зверненні до адміністративного суду із позовною заявою, апеляційною чи касаційною скаргою, заявою про приєднання до апеляційної (касаційної) скарги, заявою про забезпечення доказів або позову, заявою про видачу виконавчого документу на підставі рішення іноземного суду, заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом України, а також заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, за видачу судами документів, якщо позивача не звільнено від такого обов'язку (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про судовий збір»);
- зазначати причини, через які він не може подати докази, та повідомити, де докази знаходяться чи можуть знаходитися (ч. 3 ст. 71 КАС);
- у разі постановлення судом ухвали про обов'язковість особистої участі позивача прибути до суду і взяти участь у судовому розгляді (ст. 120 КАС);
- під час судового розгляду вставати при вході і виході суду із зали судового засідання (ч. 1 ст. 134 КАС);
- додержуватися порядку і беззаперечно виконувати розпорядження головуючого у судовому засіданні, утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про очевидну зневагу до суду або встановлених у суді правил (ч. 2 ст. 134 КАС);
- давати пояснення, відповідати на питання та ставити запитання стоячи і лише після надання йому слова головуючим у судовому засіданні (ч. 1 ст. 134 КАС);
- заслуховувати постанову суду стоячи (ч. 1 ст. 134 КАС);
- за рішенням суду повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим судовим рішенням або в інший визначений судом спосіб і порядок здійснити поворот виконання (ч. 2 ст. 265 КАС).

БЛАНКИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Бланк адміністративного позову про оскарження рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень

_____ *найменування суду, до якого подається позов*

Позивач _____

_____ *ПІП фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса,*

_____ *номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

Представник позивача
(якщо заяву подає представник)

_____ *ПІП, поштова адреса,*
_____ *номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

Відповідач _____

_____ *ПІП (найменування органу), посада і місце служби посадової чи*
_____ *службової особи,*
_____ *поштова адреса, а також номер телефону, факсу,*
_____ *адреса електронної пошти, якщо такі відомі*

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ про оскарження рішення / дій / бездіяльності суб'єкта владних повноважень

«___» _____ 20___ року _____

_____ *вказати найменування суб'єкта*

_____ *владних повноважень (ПІП посадової або службової особи)*

_____ *вказати рішення (дію, бездіяльність), яке було прийнято (вчинено, допущено) суб'єктом*
_____ *владних повноважень*

_____ *і за яких обставин*

Вважаю таке рішення / дію / бездіяльність протиправним, оскільки ним порушено: _____

вказати які права, свободи чи інтереси позивача було порушено та пояснити як саме і чому

На підставі викладеного прошу:

*вказати зміст позовних вимог, наприклад:
визнати протиправними рішення / дію / бездіяльність суб'єкта владних повноважень чи окремі положення рішення,
а також скасувати рішення або визнати його нечинним (нормативно-правовий акт) чи окремі його положення;
або зобов'язати відповідача прийняти певне рішення / вчинити певні дії та стягнути з відповідача кошти на відшкодування шкоди*

Одночасно заявляю такі клопотання:

(азначити необхідне)

витребувати у відповідача всі наявні в нього докази, що стосуються позовних вимог.

для підтвердження _____
вказати обставини, що може підтвердити свідок

викликати і допитати як свідка _____,

який проживає за адресою: _____.

для забезпечення позову зупинити дію оскаржуваного рішення / заборонити вчиняти такі дії: _____

звільнити мене від сплати судового збору у зв'язку з малозабезпеченістю (документи для підтвердження цього додаю): _____

вказати іншу причину або підставу для звільнення від сплати судового збору

розглянути справу колегіально (якщо справа підсудна окружному адміністративному суду)

ДОДАТКИ:

1. Докази, що підтверджують позовні вимоги (на _____ аркушах).
2. Копії позовної заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості відповідачів у справі.
3. Документ, що підтверджує сплату судового збору / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судового збору.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

ДОВІРЕНІТЬ
на представництво в адміністративній справі

Я, _____
прізвище, ім'я, по-батькові

(« _____ » _____ року народження, паспорт _____, виданий
дата народження *номер паспорта*

_____ « _____ » _____ року,
орган, що видав паспорт *дата видання паспорта*

адреса проживання: _____,

повністю усвідомлюючи значення своїх дій та відповідно до власної волі, **уповноважую** _____

прізвище, ім'я, по-батькові, дата народження

(« _____ » _____ року народження, паспорт _____, виданий
дата народження *номер паспорта*

_____ « _____ » _____ року,
орган, що видав паспорт *дата видання паспорта*

адреса проживання: _____

бути моїм представником в суді (*позначити необхідне, зайве викреслити*):

у справі за моїм адміністративним позовом до _____

найменування відповідача

про _____

предмет позовних вимог

у будь-якій адміністративній справі за моєю участю.

Крім цього, спеціально уповноважую на вчинення таких дій (*позначити необхідне, зайве викреслити*):

повністю або частково відмовитися від адміністративного позову,

змінити адміністративний позов,

- визнати адміністративний позов,
- досягнути примирення,
- передати повноваження представника іншій особі,
- оскаржити судове рішення,
- звернутися із заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом України,
- звернутися із заявою про перегляд судового рішення за ново-виявленими обставинами,
- брати участь у суді вищих інстанцій.

Повноваження представника, якщо їх не буде припинено раніше, чинні (*позначити і заповнити необхідне, зайве викреслити*):

- протягом часу провадження у справі,
- до «__» _____ року,
- протягом _____ років.

«__» _____ 20__ року _____ (*підпис довірителя*)

Підпис _____ **посвідчую.**

прізвище, ім'я, по-батькові довірителя

Нотаріус чи інша посадова особа:

«__» _____ року

Бланк заяви про повернення судового збору

У справі № _____ (якщо провадження було відкрито)

_____ *найменування суду, до якого подається заява*

Позивач _____

_____ *ПІП фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса, номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

Представник позивача
(якщо заяву подає представник)

_____ *ПІП, поштова адреса, номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

З А Я В А **про повернення судового збору**

За подання позовної заяви / скарги / заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України / заяви за нововиявленими обставинами від «__» _____ 20__ року мною було сплачено судовий збір у розмірі _____ грн. ___ коп.

У зв'язку з *(позначити необхідне, зайве викреслити)*:

- сплатою судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом,
- поверненням позовної заяви / скарги / заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України / заяви за нововиявленими обставинами,
- відмовою у відкритті провадження у справі,
- залишенням позовної заяви / скарги / заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України / заяви за нововиявленими обставинами без розгляду
- закриттям провадження у справі на підставі ст. 7 Закону України «Про судовий збір»

на підставі ст. 89 Кодексу адміністративного судочинства України

ПРОШУ:

вирішити питання про повернення мені ____ грн. ____ коп. сплаченого судового збору.

«____» _____ 20__ року

_____ (підпис)

найменування адміністративного суду апеляційної інстанції
через: _____

найменування адміністративного суду
першої інстанції

Особа, яка подає скаргу

ПІП (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник
від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІП

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

**Апеляційна скарга
на постанову / ухвалу суду в адміністративній справі**

„___” _____ 20__ р. _____

дата ухвалення судового рішення
найменування адміністративного суду першої інстанції, який ухвалив судове рішення

у справі за адміністративним позовом _____

ПІП (найменування) позивача

до _____

ПІП і посада (найменування) відповідача-суб'єкта владних повноважень

Вважаю, що ухвалене судове рішення (постанова / ухвала) підлягає
скасуванню / зміні повністю / в частині _____

азначити в якій частині

у зв'язку з неправильністю / неповнотою дослідження доказів і встановлення обставин у справі / неправильністю застосування норм права, оскільки:

обґрунтувати, в чому полягає порушення

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 13, 184-209 Кодексу адміністративного судочинства України, _____

інші норми закону

ПРОШУ:

- змінити постанову / ухвалу
- скасувати постанову / ухвалу та прийняти / постановити нову (зазначити зміст, про що має бути нове рішення)
- скасувати постанову / ухвалу та залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі
- скасувати постанову / ухвалу і направити справу на новий розгляд / продовження розгляду до суду першої інстанції.

Одночасно заявляю клопотання про:

- забезпечення позову (необхідно додати обґрунтування)
- виклик свідка _____ який проживає
ПІП особи, яку ви бажаєте викликати як свідка
за адресою _____ для підтвердження обставин _____
вказати обставини, що може підтвердити свідок
- звільнення мене від сплати судового збору / зменшення його розміру / розстрочення / відстрочення його сплати у зв'язку з _____
вказати причини або підстави звільнення
(документи на підтвердження цього додаю)

- поновлення пропущеного строку для апеляційного оскарження судового рішення (необхідно додати обґрунтування поважності причин пропущення строку)
- призначення судової експертизи (необхідно додати обґрунтування необхідності і перелік питань для вирішення на експертизі)
- витребування нових доказів (необхідно вказати, яких саме і де вони знаходяться, додати обґрунтування)
- особисту участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції при розгляді моєї справи / про розгляд справи за моєї відсутності
- інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії апеляційної скарги та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, що беруть участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).
3. Письмові докази – довідки, копії рішень тощо (в разі необхідності).
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо апеляційну скаргу подає представник (якщо такий документ не подавався раніше).
5. Інше _____

„_____” _____ 20__р. _____ (підпис, печатка, якщо є)

**До Вищого адміністративного суду України
Особа, яка подає скаргу**

ПІП (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

**Представник (якщо заяву подає представник
від імені іншої особи, яка бере участь у справі)**

ПІП представника

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІП (найменування) осіб, які беруть участь у справі

посада і місце служби посадової чи службової особи

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

**Касаційна скарга на постанову / ухвалу суду
в адміністративній справі**

„___” _____ 20___р. _____
дата ухвалення судового рішення *найменування адміністративного суду, який ухвалив
судове рішення*

розглядаючи справу за адміністративним позовом _____
ПІП (найменування) позивача

до _____ ухвалив
ПІП, посада (найменування) відповідача-суб'єкта владних повноважень

Постанову / ухвалу у справі № _____ про _____.

Не погоджуючись із цією постановою / ухвалою _____
мною було подано _____
дата подання

апеляційну скаргу до _____,
найменування адміністративного суду апеляційної інстанції
за результатами розгляду якої апеляційний адміністративний суд вирішив

вказати, в чому полягає судове рішення адміністративного суду апеляційної інстанції, дату
ухвалення та номер справи

Вважаю, що прийняті постановою / ухвалою є незаконними повністю / в
частині _____,
вказати в якій частині

узв'язку з тим, що при ухваленні було порушено норми матеріального й/
або процесуального права, оскільки: _____
обґрунтувати, в чому полягає порушення

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 13, 210-234 Кодексу
адміністративного судочинства України, _____
інші норми закону

ПРОШУ:

- змінити судове рішення суду апеляційної інстанції, скасувавши
судове рішення суду першої інстанції
- змінити судове рішення суду першої інстанції, скасувавши судове
рішення суду апеляційної інстанції
- скасувати судове рішення суду апеляційної інстанції та залишити
в силі судове рішення першої інстанції
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і
направити справу на новий розгляд або для продовження роз-
гляду
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і
залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та
ухвалити нове судове рішення.

Одночасно заявляю клопотання про:

- зупинення виконання рішення суду _____ вказати, якого саме
- звільнення мене від сплати судового збору / зменшення його розміру / розстрочення / відстрочення його сплату у зв'язку з _____ вказати причини або підстави звільнення (документи на підтвердження цього додаю).
- поновлення пропущеного строку для касаційного оскарження судового рішення (обґрунтувати поважність причин)
- особисту участь у судовому засіданні Вищого адміністративного суду України при розгляді моєї справи;
- інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії касаційної скарги та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).
3. Копії судових рішень, що оскаржуються.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо касаційну скаргу подає представник.
5. Інше _____

„_____” _____ 20__ р. _____ (підпис, печатка, якщо є)

Бланки заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України

**До Верховного Суду України
Особа, яка подає заяву**

ПІП (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

**Представник (якщо заяву подає представник
від імені іншої особи, яка бере участь у справі)**

ПІП представника

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІП (найменування) осіб, які беруть участь у справі

посада і місце служби посадової чи службової особи

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

ЗАЯВА

**про перегляд судового рішення в адміністративній справі у зв'язку
з неоднаковим застосуванням норм матеріального права**

„___” _____ 20__ р. Вищий адміністративний суд України прийняв
дата ухвалення судового рішення

постанову / ухвалу

про _____ в адміністративній
справі № _____.

При цьому мало місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї ж норми матеріального права, оскільки

_____, тоді як у рішенні

яку саме норму і як саме було застосовано у Вашій справі

_____усправі _____

вказати найменування суду касаційної інстанції і реквізити рішення

вказати сторін і предмет позову в іншій справі

цю норму було застосовано інакше: _____.

вказати, як саме

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 235-244 Кодексу адміністративного судочинства України, _____

інші норми закону

ПРОШУ:

скасувати постанову / ухвалу Вищого адміністративного суду України від „___” _____ 20__р. у справі №_____ і прийняти нове судове рішення (зазначити, зміст (про що) має бути нове рішення).

Одночасно заявляю клопотання про:

зупинення виконання судового рішення _____
_____вказати, якого саме

звільнення мене від сплати судового збору / зменшення його розміру / розстрочення/відстрочення його сплату у зв'язку з _____

вказати причини або підстави звільнення

(документи на підтвердження цього додаю)

інше: _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, що беруть участь у справі.

2. Копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву.

3. Копії рішень за змістом судових рішень, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах.

4. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).

5. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо скаргу подає представник.

6. Інше _____.

„___” _____ 20__р. _____ (підпис, печатка, якщо є)

Одночасно заявляю клопотання про:

зупинення виконання судового рішення _____
вказати, якого саме

звільнення мене від сплати судового збору / зменшення його розміру / розстрочення/відстрочення його сплату у зв'язку з _____

вказати причини або підстави звільнення

(документи на підтвердження цього додаю)

інше: _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, що беруть участь у справі.

2. Копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву.

3. Копії рішень за змістом судових рішень, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах.

4. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).

5. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо скаргу подає представник.

6. Інше _____.

„____” _____ 20__р. _____ (підпис, печатка, якщо є)

До Верховного Суду України
Особа, яка подає заяву

ПІП (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІП представника

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІП (найменування) осіб, які беруть участь у справі

посада і місце служби посадової чи службової особи

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

ЗАЯВА

про перегляд судового рішення в адміністративній справі у зв'язку з рішенням Європейського суду із прав людини

„___” _____ 20___р. Європейський суд із прав людини рішенням у справі
дата ухвалення рішення

_____ проти України встановив порушення Україною ст. _____ Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Для усунення цього порушення необхідно переглянути рішення _____

вказати суд, що ухвалив рішення, яке потрібно

_____ від „____” _____ 20__ р.
переглянути для усунення порушення, встановленого Європейським судом із прав людини
в адміністративній справі № _____.

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 235–244 Кодексу адміністративного судочинства України,

ПРОШУ:

скасувати судові рішення від „____” _____ 20__ р. у справі № _____ повністю / частково / і прийняти нове судове рішення (зазначити зміст, про що має бути нове рішення) або направити справу на новий розгляд до _____.
вказати суд, який ухвалив відповідне рішення

Одночасно заявляю такі клопотання:
(позначити необхідне)

- зупинити виконання рішення суду _____;
Вказати, якого саме
- інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
2. Копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву.
3. Копія рішення Європейського суду з прав людини або клопотання особи про витребування копії такого рішення в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи, якщо її немає в розпорядженні особи, яка подала заяву.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо скаргу подає представник.
5. Інше _____

„____” _____ 20__ р. _____ *(підпис)*

**Найменування адміністративного суду,
до якого подається заява про перегляд**

Особа, яка подає заяву

ПІП (найменування) особи, яка подає заяву

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

**Представник (якщо заяву подає представник
від імені іншої особи, яка бере участь у справі)**

ПІП представника

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІП (найменування) осіб, які беруть участь у справі

посада і місце служби посадової чи службової особи

поштова адреса місця проживання (перебування, знаходження)

контактний телефон, ел. пошта

**ЗАЯВА
про перегляд постанови / ухвали суду
в адміністративній справі за нововиявленими обставинами**

„___” _____ 20__р. _____
дата ухвалення судового рішення
найменування адміністративного суду, який ухвалив судове рішення

прийняв постанову / ухвалу у справі № _____ про _____.

Однак після ухвалення судового рішення _____ мені стало

дата відкриття або встановлення обставин відомо, що _____.

вказати нововиявлену обставину та джерело поінформованості про неї

Ця обставина не була і не могла бути відома ні мені, ні суду під час вирішення справи, але очевидно вплинула на правильність ухваленого судового рішення _____.

вказати, як саме вплинула

Викладена обставина підтверджується _____

вказати докази, чим підтверджується заявлена обставина

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 245-253 Кодексу адміністративного судочинства України,

ПРОШУ:

Переглянути за нововиявленими обставинами постанову / ухвалу _____ від „___” _____ 20__ р., у справі № _____ скасувати її і постановити нову про _____.

Одночасно заявляю клопотання про:

- зупинення виконання рішення суду, яке слід переглянути
- поновлення пропущеного строку на подання заяви про перегляд су
- дового рішення за нововиявленими обставинами (вказати поважні причини для цього)
- інше: _____.

ДОДАТОК:

1. Копії заяви та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).
3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
4. Інше: _____.

„___” _____ 20__р.

_____ (підпис)

